

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Економічний факультет  
Кафедра обліку і оподаткування

# **КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

**“Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності  
сільськогосподарських підприємств”**

Виконав: студент групи ОО-42

Спеціальності 071 “Облік і оподаткування”

**Білуник Василь Володимирович**

Керівник: Шкроміда В. В.

Рецензент: Буртняк І. В.

Івано-Франківськ – 2024 р.

Економічний факультет  
Кафедра обліку і оподаткування  
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти  
Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_  
(підпис)

Баланюк І.Ф.  
(прізвище, ініціали)

“ 29 ” листопада 2023 р.

**ЗАВДАННЯ  
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА  
Білуника Василя Володимировича**

**1. Тема роботи: Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств**

керівник роботи: к.е.н., доцент Шкроміда Віталій Васильович

2. Перелік питань, які потрібно розробити:

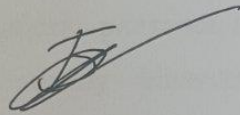
- дослідити економічну сутність витрат, доходів та фінансового результату підприємства;
- розглянути класифікацію витрат, доходів і фінансових результатів з метою їх обліку та аналізу;
- розкрити нормативно-правове регулювання обліку та аналізу витрат, доходів та фінансового результату підприємства;
- дослідити організаційні засади обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства;
- описати методичні особливості обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства;
- розкрити порядок відображення доходів, витрат і фінансових результатів у фінансовій звітності;
- провести аналіз динаміки і структури витрат, доходів та фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства;
- здійснити оцінку прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства;
- запропонувати шляхи підвищення прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства.

3. Дата видачі завдання \_\_\_\_\_ 04.12.2023 р.

### КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

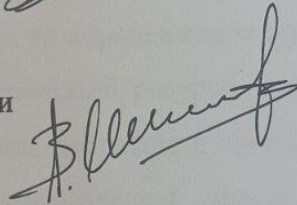
№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розділ 1. Теоретичні основи обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств	17.02.2024 р.	Виконано
2	Розділ 2. Особливості обліку фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «КЛН Агро»	18.03.2024 р.	Виконано
3	Розділ 3. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства	19.04.2024 р.	Виконано

Студент



Василь БЛУНИК

Керівник роботи



Віталій ШКРОМИДА

## **ВІДГУК**

наукового керівника, доцента, кандидата економічних наук

Шкромиди Віталія Васильовича

на кваліфікаційну роботу студента 4-го курсу групи ОО-42

**Білуника Василя Володимировича**

на тему

### **«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств»**

Актуальність обраної теми зумовлена значущістю аграрного сектору для економіки України, а також необхідністю підвищення ефективності управління цими підприємствами. Сучасні виклики, пов'язані з глобалізацією, змінами клімату та нестабільністю ринкової кон'юнктури, вимагають удосконалення системи обліку та аналізу фінансових показників сільськогосподарських підприємств. Розробка та впровадження ефективних методів обліку доходів та витрат сприятиме оптимізації ресурсів і підвищенню прибутковості аграрних господарств. Важливим аспектом є також адаптація фінансового аналізу до специфіки сільськогосподарської діяльності, що дозволить більш точно оцінювати фінансові результати та приймати обґрунтовані управлінські рішення. З огляду на вищезазначене, дослідження у цій сфері має вагомe значення для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

У кваліфікаційній роботі спостерігається чітко поставлена мета і завдання дослідження, визначено предмет та об'єкт, сформульовано висновки та запропоновано рекомендації щодо підвищення прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства.

У першому розділі «Теоретичні основи обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств» досліджується сутність витрат, доходів, фінансового результату та їх класифікація у контексті управління сільськогосподарським підприємством, а також описано нормативно-правове забезпечення їх обліку та аналізу.

У другому розділі «Особливості обліку фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства ТОВ «КЛН Агро» вивчено особливості синтетичного і аналітичного обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства та розглянуто порядок відображення результатів аграрної діяльності у фінансовій звітності.

У третьому розділі «Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства» розглянуто особливості проведення аналізу витрат, доходів і фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства, а також здійснено оцінку прибутковості транспортних перевезень і шляхи їх підвищення.

Кваліфікаційна робота Білуника Василя Володимировича на тему «Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає всім вимогам, а її автор заслуговує на присвоєння першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Науковий керівник,  
кандидат економічних наук  
доцент кафедри обліку і оподаткування  
Прикарпатського національного  
університету імені Василя Стефаника

  
Віталій ШКРОМИДА

«30» травня 2024 р.

## **РЕЦЕНЗІЯ**

на кваліфікаційну роботу студента 4-го курсу групи ОО-42

**Білуника Василя Володимировича**

на тему

**«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності  
сільськогосподарських підприємств»**

Обрана тема кваліфікаційного дослідження є надзвичайно актуальною в умовах сучасної економіки України. Враховуючи високу значимість аграрного сектору, ефективний облік та аналіз фінансових показників є ключовими для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та забезпечення стабільного розвитку підприємств. Зростаючі вимоги до прозорості фінансової звітності та необхідність адаптації до міжнародних стандартів обумовлюють потребу в удосконаленні методик обліку та аналізу. Крім того, постійні зміни у зовнішньому середовищі, такі як коливання цін на аграрну продукцію та зміни в законодавстві, підкреслюють важливість точного та своєчасного аналізу фінансових результатів. Отже, дослідження в цій сфері сприяють підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та зміцненню їх позицій на ринку.

Рецензована робота містить вступ, де чітко окреслені мета і завдання дослідження, три розділи основного тексту, які висвітлюють розкриття обраної теми, та висновки, в яких автор вміло узагальнює результати проведеного дослідження.

На теоретичному рівні здобувач запропонував уточнення сутності «фінансовий результат» як об'єкта обліку та аналізу. На практичному рівні внаслідок проведених аналітичних розрахунків були сформульовані реальні рекомендації задля покращення результативності сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах ведення бізнесу.

В цілому, кваліфікаційна робота Білуника Василя Володимировича на тему «Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності

сільськогосподарських підприємств» виконана відповідно до існуючих вимог, які ставляться до такого виду наукових робіт, допускається до захисту з позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присвоєння першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент,  
доктор економічних наук  
професор кафедри економічної кібернетики  
Прикарпатського національного  
університету імені Василя Стефаника

Іван БУРТНЯК

30 травня 2024 р.

## **ЗМІСТ**

<b>ВСТУП</b> .....	3
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ</b>	
1.1. Економічна сутність доходів, витрат та фінансових результатів підприємства.....	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства.....	11
1.3. Порядок відображення доходів та витрат в обліку та звітності	19
<b>РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «КЛН АГРО»</b>	
2.1. Організаційні засади обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства .....	23
2.2. Методичні особливості обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності агробізнесу .....	28
2.3. Порядок відображення доходів, витрат і фінансових результатів у фінансовій звітності .....	37
<b>РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА</b>	
3.1. Аналіз динаміки і структури доходів, витрат та фінансових результатів діяльності агрофірми .....	41
3.2. Оцінка показників рентабельності агробізнесу .....	44
3.3. Шляхи підвищення прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства .....	51
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	57
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	59
<b>ДОДАТКИ</b>	



## ВСТУП

**Актуальність теми дослідження.** Облік доходів та витрат в сільському господарстві є ключовим елементом ефективного управління. У ринковій економіці головною метою кожного підприємства є здобуття значного обсягу доходу та більшого прибутку. Одним з ключових методів досягнення більшого прибутку є зниження витрат. Витрати відображають ефективність використання виробничих ресурсів, визначають рентабельність діяльності підприємств і мають центральне значення для підвищення прибутковості.

У діяльності підприємства прибуток відіграє ключову роль, бо він є основним джерелом для інтенсивного та інноваційного розвитку, модернізації технічної бази, реконструкції виробництва та підвищення якості соціальних стандартів. Важливе значення прибутку у підприємницькій діяльності та загалом для економічного розвитку викликає значний інтерес.

Доходи можуть надходити від продажу сільськогосподарської продукції, субсидій, фінансових інвестицій тощо. Витрати включають затрати на землю, техніку, працю, насіння, добрива, а також витрати на управління та адміністрування.

Ключовим чинником успішної діяльності будь – якого підприємства є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції та створює тенденцію до стійкого економічного росту сільськогосподарських підприємств. Правильний підхід до формування витрат і їх дослідження дозволяє ефективно використовувати ресурси підприємства, проводити аналіз та контроль процесів і явищ, що можуть негативно впливати на господарський процес, і в результаті підвищує рівень його рентабельності.

Проведення аналізу фінансових результатів дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства. Розрахунок показників, таких як рентабельність, оборотність активів, коефіцієнти ліквідності та інші,

допомагає зрозуміти, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси та генерує прибуток.

Сільське господарство постійно стикається з викликами, такими як зміна клімату, коливання цін на ринку, нестабільність виробничих умов тощо. Тенденції в цій галузі включають в себе розвиток технологій, впровадження сучасних методів вирощування та управління, а також зростання уваги до екологічних аспектів сільськогосподарської діяльності.

Для сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах значну важливість набула не лише виробнича сфера, але й сфера збуту, особливо реалізація продукції. Умовою нормального функціонування підприємств є присутність їхньої продукції на ринку та отримання коштів від покупців. У складних економічних, соціальних та політичних умовах отримання запланованого прибутку стає складним завданням. Це змушує підприємства шукати нові моделі управління доходами, які базуються на поліпшенні обліку від реалізації продукції, робіт чи послуг.

У таких умовах бухгалтерський облік стає ключовим інструментом для ефективного управління діяльністю підприємств, незалежно від їхньої форми власності. Він відіграє важливу роль у виявленні та аналізі доходів, витрат та прибутку, допомагаючи підприємствам приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Незважаючи на значний обсяг досліджень у цьому напрямі, існують дискусійні аспекти, пов'язані з особливостями бухгалтерського обліку фінансових результатів у сільському господарстві. Особливо це стосується визнання доходів і витрат, пов'язаних з біологічними процесами, а також недостатньо вивчених аспектів щодо сутності і причин виникнення збитків та їхнього бухгалтерського обліку.

Отже, метою дослідження є вивчення особливостей бухгалтерського обліку фінансових результатів у сільському господарстві, зокрема специфіки визнання доходів і витрат від біологічних перетворень, а також аналіз сутності та причин виникнення збитків і процесу їхнього бухгалтерського обліку.

Об'єктом дослідження є бухгалтерський облік фінансових результатів у сільському господарстві.

Предметом дослідження є вивчення специфіки визнання доходів і витрат від сільськогосподарської діяльності, а також бухгалтерського обліку та аналізу фінансових результатів діяльності у сільському господарстві.

**Мета і завдання дослідження.** Мета даної роботи полягає у вивченні системи організації та методології обліку та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств

Для дослідження нами були визначені наступні завдання:

- провести аналіз економічної сутності обліку доходів, витрат та фінансових результатів підприємства;
- вивчити нормативно- правове забезпечення обліку фінансових результатів діяльності підприємства;
- розглянути порядок відображення доходів та витрат в обліку та звітності;
- провести загальну характеристику ТОВ «КЛН АГРО»;
- проаналізувати джерела формування фінансових результатів підприємства;
- дослідити порядок формування показників фінансової звітності щодо доходів і витрат сільськогосподарських підприємств;
- розробити пропозиції щодо удосконалення обліку фінансових результатів на ТОВ «КЛН АГРО»;
- вивчити зарубіжний досвід управління доходами, витратами та фінансовим результатом аграрних підприємств і запропонувати його використання на практиці;
- розглянути різні способи підвищення фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства та запропонувати конкретні заходи для їх реалізації на ТОВ «КЛН АГРО».

Для побудови теоретично-інформаційної бази були використані різні джерела, такі як бібліографічні та довідкові видання, статистичний матеріал, законодавчі документи України та інші джерела інформації. Особливу роль в цьому відіграли спеціалізовані видання, такі як монографії, підручники, періодичні видання та автореферати дисертацій, а також нормативно-правові акти, регламенти ЄС, різноманітні джерела в Інтернеті, статті учених з різних галузей, практичні матеріали тощо.

Для ефективного обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів сільськогосподарських підприємств застосовуються різноманітні методи дослідження. Один з найважливіших методів – це комплексний аналіз, який дозволяє систематизувати та порівнювати всі аспекти фінансової діяльності підприємства. Він включає в себе ретельне вивчення фінансових звітів, аналіз витрат на різні види діяльності, оцінку ефективності використання ресурсів та визначення стратегій оптимізації витрат.

Також використання методів індукції та дедукції дозволяє розкрити причинно-наслідкові зв'язки у виникненні доходів та витрат, виявити та аналізувати закономірності у формуванні фінансових результатів. Ці методи сприяють більш глибокому розумінню фінансової діяльності підприємства та дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо покращення його фінансової стійкості та результативності.

**Структура роботи** обумовлена її метою та завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

#### **1.1. Економічна сутність витрат, доходів та фінансових результатів підприємства**

Економічна сутність доходів, витрат та фінансових результатів підприємства є важливими поняттями в сучасній економічній науці та практиці управління. Вони визначають ефективність та стійкість фінансової діяльності будь-якого бізнесу. Розуміння цих концепцій дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, розробляти стратегії оптимізації витрат та збільшення прибутковості, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Витрати підприємства є ключовим елементом, який впливає на його фінансовий стан та прибутковість. Економічна сутність витрат включає в себе широкий спектр фінансових витрат, які необхідні для здійснення діяльності підприємства та досягнення його цілей.

Одним з основних видів витрат є витрати на сировину та матеріали, необхідні для виробництва продукції або надання послуг. Ці витрати визначаються обсягами виробництва та рівнем цін на сировину. Керування цими витратами полягає в оптимізації процесів закупівель та складського управління.

Також до витрат підприємства включаються витрати на оплату праці. Це включає заробітну плату співробітників, соціальні виплати, відрахування на соціальне страхування тощо. Ефективне управління цими витратами включає в себе не тільки правильну організацію оплати праці, але й раціоналізацію робочих процесів та стимулювання працівників до більшої продуктивності.

Крім того, до витрат підприємства входять також витрати на амортизацію обладнання та інфраструктури, витрати на управління та

адміністрування, рекламні та маркетингові витрати, витрати на науково-дослідну діяльність та розвиток нових продуктів [32].

Важливою частиною економічної сутності витрат є їх взаємозв'язок з доходами та фінансовими результатами підприємства. Оптимальне співвідношення між витратами та доходами дозволяє досягти прибутковості та стійкості фінансового стану підприємства.

Витрати, згідно з Макалюк І. В. та Коцюбайло М. Р., є прямими та непрямими витратами, які включають фактичні виплати або упущену вигоду, необхідну для залучення та отримання ресурсів в межах конкретного напрямку. Вони розділяються на витрати суспільства та витрати підприємства, а також виокремлюються постійні, змінні, середні, граничні тощо [21].

У наукових роботах, присвячених витратам, як зазначають Грещак М. Г. та Коцюба О. С., витрати підприємства розглядаються як «обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети» [43]. Також вони розрізняють інвестиційні (разові) та поточні витрати. Інші вчені, зокрема, А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило, визначають витрати як «вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети» [42].

Отже, узагальнюючи визначення витрат від різних авторів, можна сказати, що витрати — це сукупність витратних ресурсів, що мають матеріальне або грошове вираження і необхідні для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства та досягнення поставленої мети.

У процесі аналізу економічної сутності витрат важливо враховувати їхню структуру, динаміку та вплив на фінансові результати. Аналіз витрат дозволяє виявити можливості для оптимізації витрат та зниження витратної складової виробництва, що сприяє підвищенню ефективності та прибутковості підприємства.

Економічна сутність доходів включає в себе різноманітні аспекти, які відображаються у фінансових звітах та показниках діяльності підприємства.

Сідун В. А. та Пономаренко Ю. В. визначають дохід як вииторг з реалізації продукції, послуг та виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збору [12].

Вознюк Г. та Загороднюк А. розглядають дохід як різницю між вииторгом з реалізації продукції, робіт та послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво та збут цієї продукції [13].

Блонська В. І. та Сподарик О. М. – визначають дохід як надходження, одержані внаслідок господарської діяльності підприємства у вигляді конкретних економічних вигод, отриманих внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику [5].

Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід», доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [28].

Одним з основних джерел доходів підприємства є обсяги продажу продукції або наданих послуг. Обсяги продажу визначаються відповідно до попиту на товари та послуги, цінових стратегій підприємства та конкурентної ситуації на ринку. Цінова політика підприємства грає важливу роль у формуванні доходів, оскільки ціна визначає обсяги продажу та маржинальну прибутковість.

Також доходи підприємства можуть бути отримані від інвестиційних операцій, у тому числі від вкладень у цінні папери, нерухомість, участь у спільних підприємствах тощо. Інвестиційні доходи визначаються ефективністю управління фінансовими активами підприємства та обсягами інвестиційних проектів.

Доходи підприємства є результатом взаємодії між рядом факторів, таких як ринкові умови, стратегії управління, якість продукції та послуг, репутація бренду тощо. Вони відображають загальну фінансову продуктивність та конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Фінансові результати підприємства — це показники, які відображають ефективність його фінансової діяльності. Основними фінансовими результатами є чистий прибуток (або збиток) після оподаткування, рентабельність виробництва та продажів, оборотність активів, ліквідність та інші показники [25].

Фінансові результати включають в себе прибуток або збитки, які отримує підприємство в результаті його господарської діяльності. Прибуток свідчить про успішність бізнесу та здатність підприємства генерувати прибутковість для своїх власників і інвесторів. Збитки, натомість, можуть

Поняття «фінансового результату» викликає різні тлумачення серед вчених та науковців, що свідчить про складність його розуміння та визначення. Давайте розглянемо основні тлумачення цього поняття за вказаними джерелами.

Таблиця 1.1

Тлумачення фінансового результату вітчизняними та зарубіжними науковцями

Автори	Визначення
Бутинець Ф. Ф [3]	тлумачить фінансовий результат як «прибуток або збиток організації, зіставлення доходів та витрат підприємства відображених у звіті».
Борисов А. Б [4]	вважає, що фінансовий результат – це «підсумки господарської діяльності підприємства або його підрозділів, приріст (зменшення) вартості власного капіталу, визначені шляхом зіставлення витрат з отриманими доходами».
Мочерний А. Д [20]	розглядає фінансовий результат як «грошову форму підсумків господарської діяльності організацій або її підрозділів, виражену в прибутках або збитках».
Кондраков Н. П [15]	підкреслює, що фінансовий результат «відображає зміну власного капіталу за визначений період у результаті виробничо- фінансової діяльності підприємства».

Поняття «фінансового результату» викликає різні тлумачення серед вчених та науковців, що свідчить про складність його розуміння та визначення.



Фінансовий результат, як поняття, розглядається вітчизняними та зарубіжними науковцями з різних аспектів, проте всі вони сходяться на думці, що це ключовий показник ефективності діяльності підприємства. Узагальнюючи всі ці підходи, можна сказати, що фінансовий результат відображає кінцевий підсумок господарської діяльності підприємства, виражений у зміні вартості власного капіталу через співвідношення доходів і витрат за звітний період.

## **1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства**

У сучасному світі облік фінансових результатів діяльності підприємства є не просто механізмом реєстрації економічних операцій, але й важливим інструментом для прийняття управлінських рішень, планування подальшого розвитку та забезпечення прозорості діяльності перед інвесторами та іншими зацікавленими сторонами. В цьому контексті нормативно-правове регулювання обліку фінансових результатів набуває особливої актуальності, адже воно формує правову основу для забезпечення достовірності, повноти та порівняння фінансової інформації.

Нормативне регулювання у сфері обліку доходів, витрат і фінансових результатів має велике значення для правильної організації фінансової діяльності підприємств. Це важливий аспект управління, який забезпечує ефективну роботу підприємства, забезпечує достовірність фінансової звітності та дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Будь – який аспект підприємницької діяльності вимагає державного регулювання та визнання на міжнародному рівні. Система бухгалтерського обліку витрат, доходів та фінансових результатів підприємств у сучасних умовах не може ефективно функціонувати без відповідної нормативно-правової бази. Така база дозволяє адекватно оцінювати та аналізувати фінансові результати. Розвиток цієї системи тривав протягом останніх двох

десятиліть і продовжує змінюватися під впливом економічних, політичних, інтеграційних, соціальних та інших факторів [41].

Регулювання підприємницької діяльності та визнання її на міждержавному рівні є важливою складовою сучасного економічного управління. Без належної нормативно- правової бази система бухгалтерського обліку витрат, доходів та фінансових результатів не може функціонувати ефективно. В останні десятиліття ця нормативно- правова база постійно змінюється під впливом економічних, політичних, соціальних та інших чинників.

Існує система п'яти рівнів регламентації нормативно- правового забезпечення обліку фінансових результатів діяльності підприємства:

1. Конституційний рівень. На цьому рівні визначаються загальні принципи функціонування економіки, зокрема, засади власності та підприємництва. Такі принципи впливають на правове середовище, в якому здійснюється облік фінансових результатів підприємства.

2. Законодавчий рівень. На цьому рівні приймаються закони, які регулюють облік та звітність у сфері фінансів та бухгалтерського обліку. Наприклад, закони про бухгалтерський облік, про оподаткування, про фінансову звітність тощо.

3. Підзаконний рівень. На цьому рівні приймаються нормативно- правові акти, які деталізують і конкретизують положення законодавства. Це можуть бути постанови Кабінету Міністрів, накази Міністерств та інших органів виконавчої влади.

4. Внутрішньо підприємницький рівень. Цей рівень включає в себе внутрішні документи підприємства, такі як положення про бухгалтерський облік, інструкції з фінансової звітності, політики оподаткування та інші документи, які регулюють внутрішні процедури та вимоги щодо обліку фінансових результатів.

5. Професійний рівень. Цей рівень охоплює стандарти та рекомендації професійних організацій, таких як Міжнародна федерація облікових засад

(IFAC) або Національне об'єднання бухгалтерів і аудиторів (НОБАУ). Ці стандарти встановлюють міжнародні або національні норми та методи обліку та звітності для підприємств.

Наочне відображення рівнів нормативно-правового регулювання обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств наведено на рисунку 1.1.

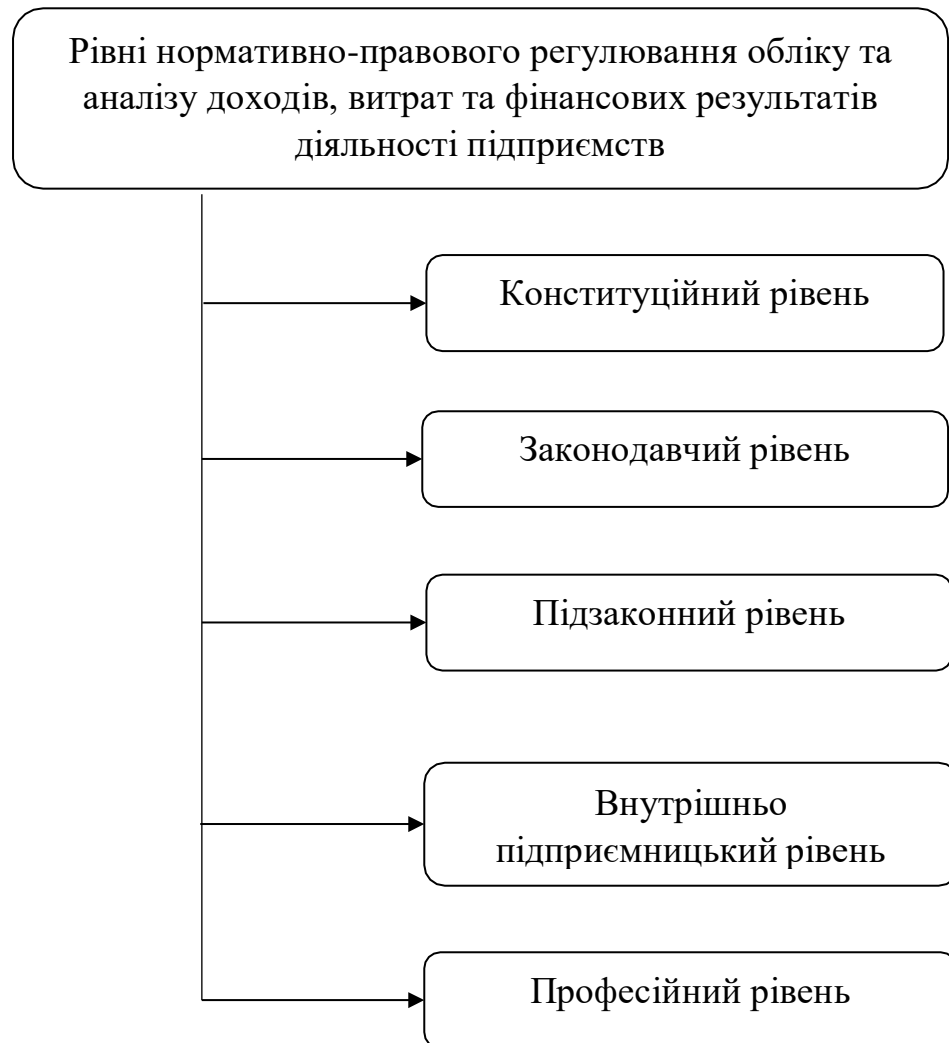


Рис. 1.1. Нормативно-правового регулювання обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємств

Ці п'ять рівнів регламентації створюють систему, яка забезпечує правильний та відповідний облік фінансових результатів діяльності

підприємства відповідно до вимог законодавства, внутрішніх політик підприємства та міжнародних стандартів [39].

До основних видів нормативно- правового забезпечення обліку і аудиту фінансових результатів підприємств в Україні варто віднести ряд документів і нормативних актів, які регулюють цю сферу.

Міжнародний рівень регулювання включає Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Директиви Європейського Союзу (ЄС). МСБО розробляються Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) і застосовуються у багатьох країнах для забезпечення єдності та порівнянності фінансової звітності. Вони сприяють підвищенню прозорості та довіри до фінансової інформації, що особливо важливо для транснаціональних корпорацій та інвесторів.

Директиви ЄС встановлюють вимоги до фінансової звітності для країн-членів ЄС. Вони є частиною гармонізації облікової практики в межах ЄС, що сприяє створенню єдиного ринку та полегшує економічні відносини між країнами. Директиви визначають основні принципи обліку, мінімальні вимоги до фінансової звітності та процедури аудиту.

На національному рівні регулювання бухгалтерського обліку в Україні діють Податковий кодекс України (ПКУ), Господарський кодекс України (ГКУ), Закони України (ЗУ), Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (ПСБО) та План рахунків.

Податковий кодекс України (ПКУ) регулює питання оподаткування, включаючи облік податкових зобов'язань та податкових знижок, що має суттєвий вплив на бухгалтерську звітність підприємств.

Господарський кодекс України (ГКУ) встановлює правові засади ведення господарської діяльності, включаючи вимоги до бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Закони України (ЗУ) вносять додаткові вимоги та правила, які можуть торкатися специфічних аспектів бухгалтерського обліку, наприклад, облік у державних установах чи неприбуткових організаціях. Зокрема,

найважливішим законом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який регулює основні принципи та правила ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємствами, організаціями та установами на території України. Він встановлює обов'язковість ведення бухгалтерського обліку та визначає загальні вимоги до фінансової звітності, які повинні забезпечувати достовірне і повне відображення фінансового стану, результатів діяльності та грошових потоків суб'єктів господарювання. Закон також визначає обов'язки керівників підприємств щодо організації бухгалтерського обліку і відповідальність за дотримання вимог законодавства у цій сфері [14].

Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (ПСБО) розробляються Міністерством фінансів України і визначають основні принципи, правила та процедури ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

План рахунків є деталізованою системою рахунків, яка використовується для систематизації і обліку господарських операцій підприємств.

На відомчому рівні регулювання бухгалтерського обліку здійснюється через постанови, інструкції та інші нормативні акти, які видаються відповідними міністерствами та відомствами. Ці документи деталізують та конкретизують загальні вимоги, встановлені на національному рівні, для конкретних галузей або видів діяльності.

Наприклад, Міністерство фінансів може видавати інструкції щодо застосування ПСБО, які пояснюють та уточнюють окремі положення стандартів. Постанови уряду можуть регулювати специфічні питання обліку в певних галузях економіки, наприклад, в агропромисловому комплексі або енергетиці.

Корпоративний рівень регулювання бухгалтерського обліку здійснюється через положення про облікову політику на підприємстві. Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які обираються підприємством для ведення бухгалтерського обліку та складання

фінансової звітності. Вона включає вибір методів оцінки активів і зобов'язань, способів нарахування амортизації, обліку доходів і витрат тощо.

Розробка облікової політики повинна відповідати вимогам національних стандартів бухгалтерського обліку і враховувати специфіку діяльності підприємства. Корпоративна облікова політика сприяє забезпеченню єдності облікових процедур всередині організації та підвищенню якості фінансової звітності.

Правові норми, які регулюють організацію та проведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, визначені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей Закон поширюється на всіх юридичних осіб, їхні представництва та іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести облік та подавати звітність згідно із вимогами законодавства [14].

В Законі визначено методологічні принципи збору, реєстрації та узагальнення інформації про господарські операції. Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) безпосередньо ґрунтуються на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), що свідчить про їхню відповідність міжнародним стандартам. Наприклад, П(С)БО 15 «Дохід» відповідає МСБО 18 «Дохід». Однак, П(С)БО 16 «Витрати» не має прямих аналогів у МСБО і враховує особливості національної практики.

Норми НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначають мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності, а також вимоги до визнання та розкриття її елементів. Ці норми застосовуються до фінансової звітності всіх підприємств усіх форм власності, крім бюджетних установ та підприємств, які складають звітність за міжнародними стандартами [26].

Для аналізу фінансового стану підприємства важлива інформація про його ресурси, фінансову структуру, ліквідність, платоспроможність та адаптивність до змін. Один з основних джерел такої інформації – баланс, який відображає активи, зобов'язання і власний капітал підприємства на певну дату.

Мета складання балансу – надання користувачам повної та правдивої інформації про фінансовий стан підприємства

Під час визначення фінансового результату підприємства, ключовою є належна та достовірна інформація про доходи та витрати. Ці процеси обліку регламентуються П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 16 «Витрати». Ці стандарти визначають методологічні основи формування та розкриття інформації про доходи та витрати, включаючи умови їх визнання, оцінки та класифікації [28].

Ця інформація надає можливість користувачам фінансової звітності аналізувати, порівнювати та прогнозувати доходи та витрати підприємства, оцінювати його прибутковість та платоспроможність, а також виявляти причини можливих відхилень.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій є важливим інструментом, який гарантує однаковість у відображенні господарських операцій, збереження облікової інформації для визначення фінансового результату та складання фінансової звітності, а також для проведення економічного аналізу.

План рахунків передбачає рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності», класу 8 «Витрати за елементами» та класу 9 «Витрати діяльності». Ці рахунки відображають доходи, витрати та результати діяльності підприємства відповідно [31].

Для кращого розуміння функціональності та призначення рахунків у Плані рахунків бухгалтерського обліку, використовується Інструкція про застосування цього Плану. В Інструкції надається коротка характеристика кожного рахунку та його субрахунків, розглядається їхня структура та призначення, а також наводиться порядок обліку найтипівіших господарських операцій. Наприклад, рахунки класу 7 використовуються для узагальнення доходів від різних видів діяльності, рахунки класу 8 служать для узагальнення витрат підприємства, а рахунки класу 9 відображають витрати за видами діяльності.

Витрати згідно з МСБО визначаються як зменшення економічних вигід підприємства протягом звітного періоду. Це зменшення відбувається у формі відтоку або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення капіталу. Важливо відзначити, що ці витрати не пов'язані з розподілом капіталу між учасниками акціонерного капіталу [10].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) є ключовим інструментом для забезпечення зрозумілості та прозорості інформації, яка має загальне призначення у фінансовій звітності. Зокрема, МСФЗ допомагають створити стійкі основи для визнання доходів і витрат, проведення оцінки активів і зобов'язань, що відіграють ключову роль у правильному усвідомленні та управлінні ризиками підприємства.

Підприємства використовують МСФЗ для створення фінансової звітності, яка відповідає загальним вимогам щодо структури та змісту, що унормовані в МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності». Ці стандарти дозволяють узгоджувати фінансову звітність з попередніми періодами та звітністю інших суб'єктів господарювання, що сприяє її зіставності та аналізу.

Крім того, використання МСФЗ дозволяє підприємствам оцінювати ефективність свого господарювання та робити відповідні управлінські рішення. Це сприяє розробці стратегій для майбутнього розвитку та підвищенню конкурентоспроможності на ринку [22].

Отже, нормативно-правове забезпечення обліку фінансових результатів діяльності підприємства відіграє ключову роль у забезпеченні його ефективного функціонування та розвитку. Сукупність законів, стандартів, інструкцій та інших нормативних актів надає необхідну основу для систематичного та однакового обліку фінансових операцій, що є важливим для створення достовірної фінансової звітності.

Належне дотримання нормативно-правового забезпечення обліку фінансових результатів є важливою складовою успішного фінансового управління підприємством та сприяє збереженню його фінансової стабільності та впевненості на ринку.



### **1.3. Порядок відображення доходів і витрат в обліку та звітності**

Організація обліку доходів, витрат і фінансових результатів є важливою складовою управління фінансами підприємства і визначається обліковою політикою. Затвердження облікової політики на підприємстві має кілька ключових причин та переваг.

Визначення порядку відображення цих складових фінансового результату є критично важливим для ефективного управління підприємством та надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності.

Оцінка і визнання витрат та доходів є ключовими етапами організації обліку фінансових операцій підприємства.

Витрати оцінюються як зменшення економічних вигід, що відбувається через відтік або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу підприємства. Це означає, що витрати впливають на фінансовий стан підприємства, оскільки зменшують ресурси, якими володіє підприємство, та можуть вплинути на його здатність досягати поставлених цілей та стратегічних завдань [44].

Сутність доходів полягає у збільшенні економічних вигід протягом звітного періоду, що призводить до збільшення капіталу підприємства. Це означає, що доходи збільшують ресурси, що належать підприємству, і можуть стимулювати розвиток та розширення його діяльності. Значення доходів полягає також у тому, що вони відображають успішність і результативність діяльності підприємства, його здатність генерувати прибуток і забезпечувати ефективне використання ресурсів.

Доходи, як ключовий компонент фінансової діяльності підприємства, мають важливе значення для його функціонування та розвитку. Основна сутність доходів полягає у їхньому внеску в збільшення економічних вигід протягом звітного періоду, що призводить до підвищення капіталу підприємства. Це означає, що доходи сприяють збільшенню ресурсів, що належать підприємству, та можуть стимулювати його розвиток і розширення діяльності.

Також доходи відображають успішність та результативність діяльності підприємства. Вони є показником здатності підприємства генерувати прибуток і ефективно використовувати свої ресурси. Успішна генерація доходів свідчить про ефективне управління бізнесом, виконання поставлених цілей і завдань, а також про здатність адаптуватися до змін у середовищі.

Таким чином, оцінка витрат і доходів відображає сутність фінансової діяльності підприємства і допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо управління фінансовими ресурсами, стратегічного планування та розвитку бізнесу.

Критерії визнання доходів суб'єктів господарювання є важливим аспектом обліку та фінансової звітності. Оцінка і визнання доходів відбувається на основі певних критеріїв, які дозволяють відокремити

справжні доходи від інших фінансових показників та операцій. Першим критерієм є реальна поява економічних вигід, пов'язаних з доходом. Це означає, що дохід визнається лише в тому випадку, коли економічна вигода вже насправді виникла, а не тільки потенційно може виникнути. Другим критерієм є визнання доходів за засадою реального здійснення. Це означає, що дохід визнається тільки в той момент, коли він фактично отриманий або може бути об'єктивно виміряний. Третім критерієм є спроможність доходу принести користь у майбутньому. Це важливо, оскільки деякі доходи можуть бути отримані напередодні їхнього використання, наприклад, за попереднім розрахунком на майбутні прибуткові операції.

Критерії відображені на рисунку 1.2.



Рис. 1.2. Критерії визнання доходів суб'єктів господарювання

Оцінка і визнання витрат є важливим етапом в організації обліку та фінансового звітності підприємства. Витрати визнаються як зменшення економічних вигід, що відбуваються у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення капіталу підприємства. Це може включати витрати на оплату праці, сировини, енергії, амортизацію обладнання, податки та інші витрати, пов'язані з діяльністю підприємства.

Оцінка витрат полягає в їхньому визначенні, категоризації та вимірюванні відповідно до принципів бухгалтерського обліку. Важливо враховувати, що витрати повинні бути визнані та оцінені в обліку у тому звітному періоді, коли вони були здійснені або коли їх можна віднести до конкретного періоду.

До витрат також можна віднести інвестиційні витрати, які спрямовані на розвиток підприємства та збільшення його капіталу у майбутньому. Оцінка

цих витрат передбачає визначення їхнього потенційного впливу на фінансовий результат та можливості підприємства



Рис. 1.3. Критерії визнання витрат суб'єктів господарювання

Правильний порядок організації обліку дозволяє керівництву приймати обґрунтовані фінансові рішення, виявляти можливості для оптимізації витрат та збільшення доходів, а також планувати стратегічні кроки для успішного функціонування організації. Висока якість обліку є важливою для внутрішнього управління, а також для забезпечення довіри зовнішніх стейкхолдерів, таких як інвестори, кредитори та податкові органи. Тому важливо дотримуватися встановленого порядку відображення доходів та витрат для ефективного фінансового управління підприємством.

## РОЗДІЛ 2

### ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «КЛІН АГРО»

#### **2.1. Організаційні засади обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності сільськогосподарського підприємства**

Облік витрат, доходів і фінансових результатів діяльності є важливою складовою успішного управління будь-яким підприємством чи організацією. Цей процес дозволяє збирати, систематизувати та аналізувати фінансову інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Облік витрат дозволяє контролювати витрати та ефективно розподіляти ресурси, що є ключовим для забезпечення фінансової стійкості та прибутковості підприємства [33].

Облік доходів відображає фінансовий стан підприємства та дозволяє прогнозувати майбутні прибутки. Це важливо для розробки стратегій розвитку та інвестиційних рішень. Аналіз фінансових результатів діяльності надає можливість оцінити ефективність управління та визначити напрямки подальшого розвитку. Такий облік є необхідним для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Сільськогосподарські підприємства, як і інші суб'єкти господарювання, мають особливі потреби в організації обліку витрат, доходів і фінансових результатів. Унікальні характеристики сільського господарства, такі як сезонність виробництва, залежність від природних умов та специфічні технологічні процеси, визначають особливий підхід до організації обліку.

Ефективна система обліку допомагає забезпечити фінансову стабільність підприємства, раціональне використання ресурсів та максимізацію прибутків.

Для ефективного управління діяльністю підприємства керівники, власники та менеджери потребують актуальної та надійної інформації, на основі якої приймаються рішення. Таку інформацію забезпечує система

бухгалтерського обліку, яка гарантує її достовірність, точність, оперативність та повноту.

В сучасних умовах господарювання одним із ключових показників, що визначають ефективність фінансової діяльності підприємства, є фінансовий результат, який може бути представлений у вигляді прибутку або збитку. Основна мета підприємства в умовах глобальних економічних змін - досягнення максимального прибутку за мінімальних витрат. Від фінансових результатів та їх правильного обліку, контролю, аналізу та аудиту залежить фінансовий стан підприємства, ефективність його діяльності та можливість подальшого розвитку і розширення [9].

Дослідження фінансово-господарської діяльності ТОВ «КЛН АГРО» було проведено для аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Це дозволило висвітлити всі аспекти фінансової діяльності підприємства.

Компанія ТОВ «КЛН АГРО» грає важливу роль у сільському господарстві Івано-Франківської області, забезпечуючи вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур. Заснована на відділенні в с. Озеряни, Тлумацькому районі, провулку Озерний, 1, 78045, компанія активно займається вирощуванням зернових культур, розведенням свиней, вирощуванням однорічних і дворічних культур, відтворенням рослин, розведенням домашньої птиці, а також допоміжною діяльністю у рослинництві та тваринництві.

ТОВ «КЛН АГРО» спеціалізується на вирощуванні зернових культур та свиней, ведучи змішане сільське господарство, що відзначається високою ефективністю та комплексністю виробництва. Цей підхід дозволяє компанії забезпечити різноманіття продукції та стабільність у галузі.

Управління господарською діяльністю ТОВ «КЛН АГРО» базується на кількох ключових принципах та стратегічних напрямках, спрямованих на оптимізацію виробничих процесів, забезпечення якості продукції та задоволення потреб споживачів. Організаційна структура підприємства

ретельно пророблена для забезпечення ефективного взаємодії між різними відділами та підрозділами. Керівництво розуміє важливість внутрішньої комунікації та обміну інформацією для вирішення завдань на кожному етапі виробничого циклу. Впровадження сучасних засобів комунікації, регулярні наради та звітності сприяють створенню сприятливого клімату для обміну ідеями та оптимізації процесів.

У ТОВ «КЛН Агро» аналітична робота організована наступним чином. Аналіз проводиться фінансовим відділом компанії, який займається збором та обробкою даних, зокрема фінансовим аналітиком та бухгалтером . Періодичність аналізу зазвичай становить декілька разів на місяць. Аналітична робота включає в себе оцінку фінансових показників, аналіз ринкових тенденцій та прогнозування розвитку ситуації на ринку. Крім того, аналіз включає оцінку конкурентної діяльності та аналіз споживчих уподобань.

Облікова політика ТОВ «КЛН АГРО» є ключовою складовою фінансової стратегії підприємства, оскільки вона визначає основні принципи та методи обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності. Ця політика спрямована на забезпечення точності, достовірності і об'єктивності фінансової інформації, яка відображає фінансове становище і результативність підприємства.

У виборі рахунків для обліку доходів, витрат і фінансових результатів, ТОВ «КЛН АГРО» керується відповідними стандартами бухгалтерського обліку та вимогами законодавства.

Обрана на підприємстві облікова політика ТОВ «КЛН АГРО» має на меті забезпечення точності, достовірності та реалізму в обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності. До цієї політики включені різні аспекти, які спрямовані на оптимізацію фінансово- господарської діяльності підприємства.

Для проведення аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності використовуються фінансові звіти підприємства, які включають баланс, звіт про прибутки та збитки, та звіт про грошові потоки. Також можуть

використовуватися внутрішні дані підприємства, такі як облік доходів та витрат, аналіз витрат на виробництво, та інші фінансові та управлінські дані.

У частині обліку доходів, основна увага приділяється точному відображенню всіх видів доходів, які отримує підприємство від своєї діяльності. Це включає доходи від реалізації продукції, інші операційні доходи та інші неопераційні доходи. Облік доходів ведеться з урахуванням фінансових стандартів та вимог законодавства

Щодо обліку витрат, підприємство дотримується системного підходу, враховуючи різні категорії витрат, такі як прямі та непрямі, змінні та постійні. Витрати на виробництво, адміністративні та інші витрати обліковуються окремо для забезпечення чіткості та структурованості фінансової звітності.

Для ведення обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «КЛН АГРО» використовуються різноманітні первинні документи, які є основою для реєстрації та аналізу фінансової діяльності підприємства. Основними документами, які використовуються для обліку доходів, є договори купівлі- продажу, акти виконаних робіт, накладні, касові та банківські документи, які підтверджують отримання платежів від клієнтів або партнерів.

У сфері витрат на першому етапі використовуються договори з постачальниками, накладні на придбані матеріали, товари та послуги, рахунки- фактури за отриманими послугами або купленими товарами. Ці документи служать основою для реєстрації витрат та подальшого включення їх у фінансові звіти підприємства.

Крім того, для ведення обліку фінансових результатів діяльності використовуються документи, що підтверджують операції з оплатою податків, заробітної плати працівників, а також інші фінансові операції, які впливають на загальний фінансовий стан підприємства.

Графік документообігу у ТОВ «КЛН АГРО» включає в себе чітко визначені терміни подання та обробки первинних документів, розподіл відповідальності за їх підготовку та перевірку між підрозділами, а також



процедури контролю за відповідністю документів законодавчим вимогам та внутрішніми стандартами обліку.

Така система документообігу дозволяє забезпечити точність та достовірність фінансової звітності підприємства, а також забезпечує можливість вчасного аналізу фінансових результатів та прийняття ефективних управлінських рішень.

Для ТОВ «КЛН АГРО» вдосконалення облікових процесів є важливим аспектом забезпечення ефективного управління ресурсами та адаптації до змін в економічному середовищі. Звітність ТОВ «КЛН АГРО» відіграє важливу роль у взаємодії з зацікавленими сторонами, оскільки чітка та доступна інформація сприяє розумінню стану справ та діяльності компанії серед інвесторів, клієнтів та громадськості.

Налаштування систем оподаткування, обліку і звітності для ТОВ «КЛН АГРО» вимагає постійної уваги та вдосконалення. Підприємство повинно бути в курсі податкових та бухгалтерських змін, щоб оптимізувати свою діяльність та досягти ефективного використання ресурсів. Успішність ТОВ «КЛН АГРО» у веденні бізнесу значною мірою залежить від здатності виробляти високоякісні продукти та одночасно ефективно використовувати фінансові ресурси, що вимагає відповідної уваги до систем оподаткування, обліку і звітності.

Організація обліку витрат, доходів та фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах є складним і багатоаспектним процесом, що вимагає врахування специфіки галузі. Ефективна система обліку дозволяє забезпечити фінансову прозорість, оптимізувати витрати та підвищити конкурентоспроможність підприємства. Використання сучасних методів автоматизації облікових процесів та інформаційних технологій сприяє підвищенню точності та оперативності облікової інформації, що є запорукою успішного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, облік у КЛН АГРО відповідає вимогам чинного законодавства та включає в себе реєстрацію, облік та звітність про фінансові

та господарські операції, податкову звітність та контроль за рухом матеріальних цінностей та фінансових ресурсів.

## **2.2. Методичні особливості обліку витрат, доходів і фінансових результатів діяльності агробізнесу**

Облік витрат, доходів та фінансових результатів є критичним елементом управління агробізнесом, оскільки він дозволяє забезпечити точність фінансової інформації та ефективно управління ресурсами. Методологія обліку в аграрному секторі має свої специфічні особливості, обумовлені сезонністю виробництва, залежністю від природних умов та іншими факторами, що відрізняють його від інших галузей економіки.

Витрати в агробізнесі поділяються на прямі та непрямі, змінні та постійні. Прямі витрати включають витрати на насіння, добрива, засоби захисту рослин, корми, паливо та оплату праці працівників, безпосередньо зайнятих у виробничому процесі. Непрямі витрати охоплюють адміністративні витрати, витрати на утримання інфраструктури та загальновиробничі витрати. Змінні витрати змінюються пропорційно обсягу виробництва, тоді як постійні витрати залишаються незмінними при зміні обсягу виробництва.

Для забезпечення точного обліку витрат агробізнес використовує різні методи калькуляції собівартості, серед яких позамовний, нормативний та автоматизований методи. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, і вибір конкретного методу залежить від специфіки діяльності підприємства, обсягу виробництва та інших факторів.

Доходи агробізнесу формуються від реалізації продукції рослинництва та тваринництва, державних субсидій, а також від надання додаткових послуг. Основним джерелом прибутку є доходи від реалізації продукції, які враховуються на основі фактичних обсягів реалізації та договірних цін. Державні субсидії надаються з метою підтримки виробників і можуть бути призначені для конкретних цілей, таких як закупівля обладнання чи покриття

витрат на вирощування певних культур. Додаткові доходи можуть надходити від оренди техніки, консалтингових послуг та інших видів діяльності, що супроводжують основну виробничу діяльність підприємства.

Фінансові результати агробізнесу визначаються шляхом зіставлення доходів і витрат. Основними показниками фінансових результатів є валовий прибуток, операційний прибуток та чистий прибуток. Валовий прибуток розраховується як різниця між доходами від реалізації продукції та прямими витратами на виробництво. Операційний прибуток визначається шляхом віднімання загальновиробничих та адміністративних витрат від валового прибутку. Чистий прибуток є результатом вирахування з операційного прибутку податків та інших обов'язкових платежів [23].

В Товаристві з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» організація та ведення бухгалтерського обліку здійснюється у журнальній формі відповідно до чинного законодавства України, і це відбувається з використанням спеціалізованого програмного забезпечення «BAS: Бухгалтерія». Усі економічні транзакції фіксуються первинними документами, які відповідають вимогам, встановленим для різних структурних підрозділів. Ці документи накопичуються за визначений період і передаються в централізовану бухгалтерію для автоматизованого групування, обробки та подальшого обліку.

Облік витрат, отриманих доходів та фінансових результатів в ТзОВ «КЛН Агро» здійснюється відповідно до видів діяльності, тобто для кожного структурного підрозділу проводиться окремий облік.

Згідно з вимогами П(С)БО 15 «Дохід» [28], доходи, отримані за звітний період Товариства з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро», визнаються та фіксуються в таких категоріях:

- дохід від продажу сільськогосподарської продукції рослинництва (з урахуванням асортименту);
- дохід від продажу сільськогосподарської продукції тваринництва (з урахуванням асортименту);

- дохід від продажу власно переробленої сільськогосподарської продукції (з урахуванням асортименту);
- дохід від наданих послуг (виконаних робіт);
- інший операційний дохід;
- інші доходи.

Агрофірма, яка переважно реалізує обсяги аграрної продукції та надає послуги (виконує роботи), веде таку діяльність на рахунку 70 під назвою «Доходи від реалізації» (Додаток Б). Цей складається з наступних субрахунків:

— субрахунок 7011 «Дохід від реалізації агропродукції рослинництва» – об'єднує інформацію про дохід від реалізації аграрної продукції рослинництва в розрізі конкретних категорій. Чистий дохід (виручка) визначається господарством шляхом віднімання суми податків, зборів та знижок від отриманого доходу (виручки) від реалізації готової продукції, виконання робіт та надання послуг;

— субрахунок 7012 «Дохід від реалізації агропродукції тваринництва» – об'єднує інформацію про дохід від продажу аграрної продукції тваринництва в розрізі видів продукції. Чиста виручка визначається господарством шляхом віднімання суми податків, зборів та знижок від отриманого доходу (виручки) від реалізації готової продукції, виконання робіт та надання послуг;

— субрахунок 7013 «Дохід від реалізації власноруч переробленої сільськогосподарської продукції» – групує інформацію про дохід від продажу самостійно переробленої сільськогосподарської продукції за їхніми видами і сортами;

— субрахунок 703 «Дохід від наданих послуг (здійснених робіт)» – групує інформацію про дохід від наданих послуг (виконаних робіт) залежно від замовників. Чистий дохід визначається господарством шляхом віднімання суми податків, зборів та знижок від отриманого прибутку (доходу) від реалізації готової продукції, виконання робіт та надання послуг.

У складі інших операційних доходів відображаються всі інші доходи, не пов'язані з реалізацією готової продукції, виконанням робіт та наданням

послуг. Сюди включають дохід від реалізації виробничих резервів, непридатних та швидкозношуваних предметів; прибуток від операційної оренди; отримані санкції, штрафи, неустойки за порушення господарських договорів, які визнані боржником, а також компенсації понесених збитків; відшкодування раніше списаних активів; дохід від погашення кредиторської заборгованості, що виникла в ході операційного циклу та інше.

Для загального узагальнення інформації щодо інших отриманих доходів від операційної діяльності протягом звітного періоду товариство з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» використовує рахунок 71 «Інший операційний дохід». Згідно з кредитом рахунку 71, відображається зростання доходу, а за дебетом – суми непрямих податків і списання в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати». Бухгалтерія ТзОВ «КЛН Агро» веде аналітичний облік інших операційних доходів за різними видами та іншими напрямками, визначеними агрофірмою. Первинні документи для цього обліку аналогічні тим, що використовуються при обліку доходів від реалізації готової продукції, робіт та послуг. Стандартна відповідність рахунків з обліку інших операційних доходів на розглядуваному підприємстві наведена у Додатку В.

Щодо інших доходів, їх реєстрацію бухгалтерія «КЛН Агро» проводить на рахунку 74 «Інші доходи». Сюди включаються отримані кошти від реалізації необоротних активів та прибутки від списання кредиторської заборгованості, що виникла не внаслідок операційного циклу.

Для отримання доходу протягом звітного періоду будь-яке підприємство, незалежно від сфери діяльності, зобов'язане витратити ресурси. Іншими словами, будь-які матеріальні або фінансові ресурси, використані у підприємницькій діяльності, вважаються витратами.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» встановлює порядок організації групування витрат діяльності за економічними компонентами. Групування витрат за економічними компонентами проводиться в усіх галузях економічної діяльності. Для товариства з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» це дозволяє

отримувати інформацію про обсяги та види витрат, визначає можливість в межах підприємства планувати та контролювати закупівлі сировини і матеріалів, розміри витрат на оплату праці, визначати завдання з редукції витрат обігу, вести аналіз економічних результатів діяльності підприємства в цілому. Таким чином, всі реальні витрати, що виникають в процесі операційної діяльності компанії, потребують систематизації за основними економічними компонентами.

Для отримання інформації про витрати на матеріальні ресурси протягом звітнього періоду у фінансовому відділі Товариства з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» використовується рахунок 80 «Матеріальні витрати». Суми витрат на матеріальні ресурси відображаються у дебет рахунку 80 «Матеріальні витрати» на основі актів-вимог, актів списання палива, енергії, лімітно-забірних карток та інших первинних документів. Вартість матеріальних ресурсів, відображена за елементом «Матеріальні витрати», у ТОВ «КЛН Агро» формується, враховуючи ціну їх придбання (без урахування ПДВ), включаючи додаткові витрати, комісійні винагороди, сплачені постачальницьким організаціям, витрати на транспортування, зберігання та доставку, які проводяться сторонніми організаціями. Розходи, пов'язані із доставкою (включаючи вантажно-розвантажувальні роботи) матеріальних ресурсів, транспортом і персоналом компанії, включаються до транспортно-заготівельних витрат, які накопичуються для кожного виду товарів і розподіляються та списуються під час використання матеріальних ресурсів.

Для консолідації даних про витрати на оплату праці протягом звітнього періоду у товаристві з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» використовується рахунок 81 «Витрати на робочу силу». На підставі записів щодо використання робочого часу та розрахунково-платіжних документів сума витрат на оплату праці фіксується на дебеті рахунку 81. Щодо кредитування рахунку 81, на основі розрахунків та відомостей бухгалтерії, проводять списання сум витрат на оплату праці на дебет рахунків 23

«Виробництво», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» та 94 «Інші витрати операційної діяльності», які включають витрати за звітний період.

Стосовно проведення відрахувань на соціальні заходи використовується рахунок 82 «Відрахування на соціальні заходи». Дебет рахунку 82 відображає визнану суму єдиного соціального внеску, нарахованого згідно з розрахунково-платіжними відомостями. Кредитні операції на рахунку включають списання на основі розрахунків і довідок бухгалтерії на рахунки витрат за звітний період: 23 «Виробництво», 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут». Детальний облік у товаристві з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» ведеться за складом та категоріями працівників, щодо заробітної плати яких проводяться нарахування єдиного соціального внеску.

Для отримання даних про обсяг нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів у господарстві використовується рахунок 83 «Амортизація». Деталізований облік в рамках рахунку 83 «Амортизація» на підприємстві організовується в залежності від видів необоротних активів та місць їх експлуатації.

Рахунок 84 «Інші операційні витрати» у товаристві з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» використовується для реєстрації операційних витрат, які не фігурують на інших рахунках класу 8 «Витрати за елементами». Дебет рахунку 84 відображає суму витрат, визнаних на підставі рахунків-фактур, актів уцінки, актів інвентаризації товарно-матеріальних цінностей і інших документів, а кредитну сторону представляє списання на основі довідок бухгалтерії на рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності», які включаються до витрат звітного періоду. Для рахунку 84 «Інші операційні витрати» здійснюється деталізований облік за різними видами витрат.

Не здійснюється процес аналітичного обліку для рахунку 85 «Інші витрати» в бухгалтерії досліджуваного підприємства, оскільки вони відносяться до рахунків класу 9 «Витрати діяльності».

Сума витрат на виготовлення та реалізацію готової сільськогосподарської продукції, виконаних робіт та наданих послуг в бухгалтерській системі товариства з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» фіксується на рахунку 90 «Собівартість реалізації». Рахунок 90 «Собівартість реалізації» відзначається збільшенням на суму собівартості проданої сільськогосподарської продукції (зменшенням рахунку 27 «Готова продукція сільськогосподарського виробництва») за дебетом. За кредитом на рахунку 90 відображається списання витрат на виробництво на рахунок 79 «Фінансові результати», яке оформлюється відповідною довідкою від бухгалтерії.

Визначено, для утворення аналітичної інформації щодо витрат на виготовлення та продаж готової продукції, робіт і послуг залежно від їхнього типу в бухгалтерському обліку аграрної компанії на рахунку 90 «Собівартість реалізації» відкриті наступні субрахунки нищого рівня:

- ✓ 9011 «Собівартість реалізації агропродукції рослинництва» (за асортиментом);
- ✓ 9012 «Собівартість реалізації агропродукції тваринництва» (за асортиментом);
- ✓ 9013 «Собівартість реалізації агропродукції власної переробки» (за асортиментом);
- ✓ 903 «Собівартість реалізації наданих послуг та виконаних робіт».

Внаслідок ретельного аналізу записів у фінансових реєстрах виявлено, що для відображення в бухгалтерському обліку собівартості реалізованої готової продукції, виконаних робіт та наданих послуг у бухгалтерії Товариства з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро» використовуються стандартні відповідності рахунків (табл. 2.1).



Таблиця 2.1

Типова кореспонденція рахунків з обліку собівартості реалізації  
у ТзОВ «КЛН Агро»

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Списано суми собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами та сортами культур	9011 «Собівартість реалізації агропродукції рослинництва» 9012 «Собівартість реалізації агропродукції тваринництва» 9013 «Собівартість реалізації агропродукції власної переробки» 903 «Собівартість реалізації наданих послуг (виконаних робіт)»	27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» (за видами, асортиментом)
2.	Віднесено суми собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) на фінансові результати діяльності	79 «Фінансові результати» (у розрізі субрахунків)	9011 «Собівартість реалізації агропродукції рослинництва» 9012 «Собівартість реалізації агропродукції тваринництва» 9013 «Собівартість реалізації агропродукції власної переробки» 903 «Собівартість реалізації наданих послуг (виконаних робіт)»

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» понесені витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої

продукції (робіт, послуг), поділяються на адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати у ТзОВ «КЛН Агро» не включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг). У господарстві інформація про такі витрати узагальнюється на рахунках обліку витрат звітного періоду – 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» та 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Адміністративні витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням агрофірми «КЛН Агро», відображаються на рахунку 92 «Адміністративні витрати». Сума визнаних адміністративних витрат фіксується за дебетом рахунку 92, тоді як їх списання на рахунок 79 «Фінансові результати» реєструється за кредитом. Щодо аналітичного обліку, як вже зазначалося, він проводиться з урахуванням елементів витрат. Накладні, рахунки-фактури, авансові звіти, ВКО та розрахунки бухгалтерії виступають первинними документами, що реєструють накопичення адміністративних витрат.

Досліджено, що загальна методика обліку адміністративних витрат у розглянутій агрофірмі базується на такому підході: на першому етапі визначаються складові витрат, такі як матеріальні витрати, витрати на оплату праці і т.д., а на другому етапі вони списуються на фінансові результати. Стандартна кореспонденція рахунків з обліку адміністративних витрат у ТзОВ «КЛН Агро» подана в Додатку Д.

Реєстрація витрат, пов'язаних із реалізацією готової агропродукції (робіт, послуг) в агрофірмі, здійснюється на рахунку 93 «Витрати на збут». Сума визнаних витрат на реалізацію відображається за дебетом, а їх списання на рахунок 79 «Фінансові результати» – за кредитом. Досліджуване господарство веде аналітичний облік за економічними компонентами. Методика реєстрації витрат на реалізацію за елементами аналогічна підходу до адміністративних витрат. Операції, пов'язані із рахунком 93 «Витрати на збут», подані у Додатку Е.

Для фіксації витрат операційної діяльності, які не включаються до рахунків 90, 92 та 93, використовується рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності». На цьому рахунку здійснюється реєстрація витрат, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства, за винятком тих, що вже відображені на рахунках 90, 92 та 93. Дебетова сторона рахунку відображає суму визнаних витрат, а кредитова сторона – їх списання на рахунок 79 «Фінансові результати». При реєстрації активізації інших витрат операційної діяльності використовуються первинні документи, такі як накладна, акт про уцінку, інвентаризаційний опис, порівняльна відомість, розрахунок бухгалтерії. Загальна методика обліку інших операційних витрат залишається аналогічною методиці обліку адміністративних витрат та витрат на збут.

Інші витрати досліджуваного підприємства реєструються в бухгалтерії на рахунку 97 «Витрати інші», де методика накопичення і амортизації зазначених витрат виконується згідно з описаною вище процедурою. Так утворюється інформація про здобуті прибутки і понесені витрати за звітний період в товаристві з обмеженою відповідальністю «КЛН Агро», яка є обов'язковою для визначення результатів діяльності, складання фінансової звітності та ухвалення відповідних рішень.

### **2.3. Порядок відображення доходів, витрат і фінансових результатів у фінансовій звітності**

В сучасних умовах функціонування сільськогосподарських підприємств облік витрат, доходів і фінансових результатів стає ключовим елементом ефективного управління. Це важлива складова в процесі прийняття стратегічних рішень та планування розвитку підприємства. Дослідження цих аспектів обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств проведено на прикладі фінансово-господарської діяльності ТОВ «КЛН АГРО», що відображає сучасні практики та вимоги бухгалтерського обліку.

Загальні підходи до розкриття у фінансовій звітності інформації про доходи та витрати регулюються згідно з Національними стандартами бухгалтерського обліку (НСБО) 1 та Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) 1. Крім того, перелік принципів складання звітності та загального ведення бухгалтерського обліку наводиться в законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

ТОВ «КЛН АГРО» є відомим сільськогосподарським підприємством, яке спеціалізується на вирощуванні різних культур, тваринництві та реалізації сільськогосподарської продукції. Структура підприємства включає в себе виробничі підрозділи, адміністративні відділи та бухгалтерію, яка забезпечує облік витрат, доходів і фінансових результатів.

Звітність підприємства ТОВ «КЛН АГРО» передбачає заповнення фінансової звітності відповідно до встановлених нормативів та вимог законодавства. Це включає у себе подання звітності про фінансовий стан, результати його діяльності та грошові потоки.

Фінансові результати діяльності ТОВ «КЛН АГРО» визначаються як різниця між доходами та витратами. Вони відображаються у фінансових звітах підприємства та є основою для прийняття управлінських рішень та стратегічного планування. Такий підхід дозволяє керівництву аналізувати ефективність фінансово-господарської діяльності та приймати необхідні корективні заходи [25].

Фінансову звітність складають у грошовій одиниці України – гривні. Форми повної фінансової звітності заповнюють у тисячах гривень без десяткових знаків. Виняток – розділ IV форми № 2. Його складають у гривнях з копійками. А ось форми скороченої фінансової звітності складають у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Показники про податок на прибуток, витрати і збитки, вирахування з доходу, вибуття коштів, зменшення складових власного капіталу наводять у дужках. При складанні фінансової звітності неприпустимо згортати статті активів і зобов'язань, доходів і витрат, крім випадків, передбачених

відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

ТОВ «КЛН АГРО» не наводить статті, за якими відсутня інформація до розкриття (виняток – випадки, коли така інформація була в попередньому звітному періоді). Також при складанні повної фінансової звітності можна додавати статті зі збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей. Але для цього необхідно, щоб інформація була суттєвою, а оцінка статті могла бути достовірно визначена.

У фінансовій звітності ТОВ «КЛН АГРО» інформація про доходи, витрати та результати операційної діяльності відображається в Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід). В цьому звіті демонструються всі доходи та витрати ТОВ «КЛН АГРО» за певний період часу. Доходи можуть включати дохід від продажу сільськогосподарських товарів, інші операційні доходи. Витрати, в більшій мірі, включають зарплати та виплати працівникам, витрати на устаткування, амортизацію, рекламу, операційні витрати тощо. Результати операційної діяльності визначаються як різниця між доходами та витратами, включаючи наступні складові, які є важливими для відображення інформації про доходи, витрати та результати операційної діяльності.

Інформація в Балансі розкриває лише обсяг активів, зобов'язань та капіталу на певну звітну дату. Ця форма є недостатньою для оцінки результативності діяльності підприємства на відміну від форми № 2, яка визначає рівень розвитку та оцінку ділової активності підприємства.

Звіт про фінансові результати деталізує інформацію про отримані доходи та понесені витрати. З точки зору обліку цей звіт відображає дебетові та кредитові обороти відповідних рахунків бухгалтерського обліку 9-го та 7-го класів. Цей звіт розкриває повніший образ фінансової продуктивності доповнюючи інформацію як представляється у балансі, і надає користувачам більш повний інсайд в фінансове становище та фінансові результати.

Звіт про фінансові результати містить декілька складових частин. Інформація про отримані доходи та понесені витрати підприємства від різних видів діяльності та фінансовий результат відображаються у I розділі звіту «Фінансові результати». Перший розділ включає інформацію про доходи та витрати з точки зору власника підприємства. Важливим є також третій розділ звіту – «Елементи операційних витрат», який дозволяє провести аналіз структури операційних витрат за елементами. Додаткові деталі про звіт про фінансові результати можуть бути знайдені в розділі «Елементи операційних витрат». Також, звіт містить інформацію про різні види діяльності та фінансовий результат підприємства.

Підприємство ТОВ «КЛН АГРО» також зобов'язане подавати податкову звітність відповідно до вимог податкового законодавства. Це включає подання звітності про податкові зобов'язання, податкові платежі та інші податкові показники.

Підприємство також враховує можливі ризики та несприятливі фактори, які можуть впливати на фінансові результати. Це допомагає уникнути непередбачених ситуацій та забезпечує стабільність у фінансовій діяльності.

Отже, облік витрат, доходів і фінансових результатів у ТОВ «КЛН АГРО» організовано відповідно до чинного законодавства та відображає сучасні підходи до бухгалтерського обліку у сільському господарстві.

## РОЗДІЛ 3

### АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

#### **3.1. Аналіз динаміки і структури доходів, витрат та фінансових результатів діяльності агрофірми**

Аналіз є ключовим етапом у процесі прийняття управлінських рішень, оскільки він надає можливість збирати, оцінювати та інтерпретувати дані для забезпечення обґрунтованості прийнятих рішень. В сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція постійно зростає, а зміни відбуваються зі швидкістю світла, вміння аналізувати інформацію стає вирішальним елементом успішного управління. Аналіз дозволяє виявляти тенденції, прогнозувати результати та визначати оптимальні стратегії, що робить його необхідним і важливим інструментом для керівників на всіх рівнях управління [39].

У ТОВ «КЛН Агро» аналітична робота організована систематично та структуровано. Аналіз фінансово-господарської діяльності проводить фінансовий відділ, який відповідає за збирання, обробку та аналіз даних. Аналітичні звіти готуються щоквартально та щорічно, що дозволяє керівництву отримувати актуальну інформацію про фінансовий стан підприємства. Окрім того, у разі потреби проводяться додаткові аналізи для прийняття оперативних управлінських рішень.

Метою аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності є оцінка фінансового стану підприємства, визначення ефективності його діяльності, а також виявлення резервів для підвищення рентабельності. Завданням аналізу є виявлення основних факторів, що впливають на доходи та витрати, визначення тенденцій їх змін, оцінка фінансових результатів та розробка рекомендацій для покращення фінансового стану підприємства.

Для проведення аналізу ТОВ «КЛН Агро» використовуються різноманітні джерела інформації, зокрема:

- фінансова звітність підприємства (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів)
- податкові звіти
- внутрішні звіти та документація (бюджети, кошториси, плани)
- аналітичні звіти з попередніх періодів
- дані бухгалтерського обліку

Аналіз динаміки доходів, витрат та фінансових результатів діяльності дозволяє виявити тенденції розвитку підприємства, оцінити його фінансову стабільність та ефективність використання ресурсів. Це, у свою чергу, допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо стратегічного планування, оптимізації витрат та підвищення доходів. Розуміння динаміки основних фінансових показників сприяє виявленню сильних та слабких сторін діяльності підприємства, що є основою для розробки заходів з підвищення його конкурентоспроможності.

Таблиця 3.1

Аналіз рівня і динаміки отриманих доходів та понесених витрат діяльності  
ТОВ «КЛН АГРО» за 2021-2023 рр. (тис. грн.)

Показники	Роки			Відхилення, +/-	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022
1. Чистий дохід від реалізації продукції	8 748,8	17 666,5	24 585,5	8917,7	6919
2. Інші операційні доходи	0,1	0	625,7	0.1	625,7
3. Інші доходи	-	0	64,9	0	64,9
Всього доходів	8 748,9	17 666,5	25 276,1	8917,7	7609,6
4. Собівартість Реалізації	5 679,5	30040	49702	24360,5	19662



5. Адміністративні витрати	-	-	-	-	-
6. Витрати на збут	-	-	-	-	-
7. Інші операційні витрати	363,9	409,3	1 109,0	45,4	699,7
8. Інші витрати	-	30,6	752,4	30,6	721,8
Всього витрат	6 043,4	9 224,3	21 392,7	3180,9	12,168.4
Фінансовий результат до оподаткування	2 705,5	8 442,2	3 883,4	5736,7	4,558.8

На основі таблиці можемо зобразити схематично наступним чином зростання фінансового результату.

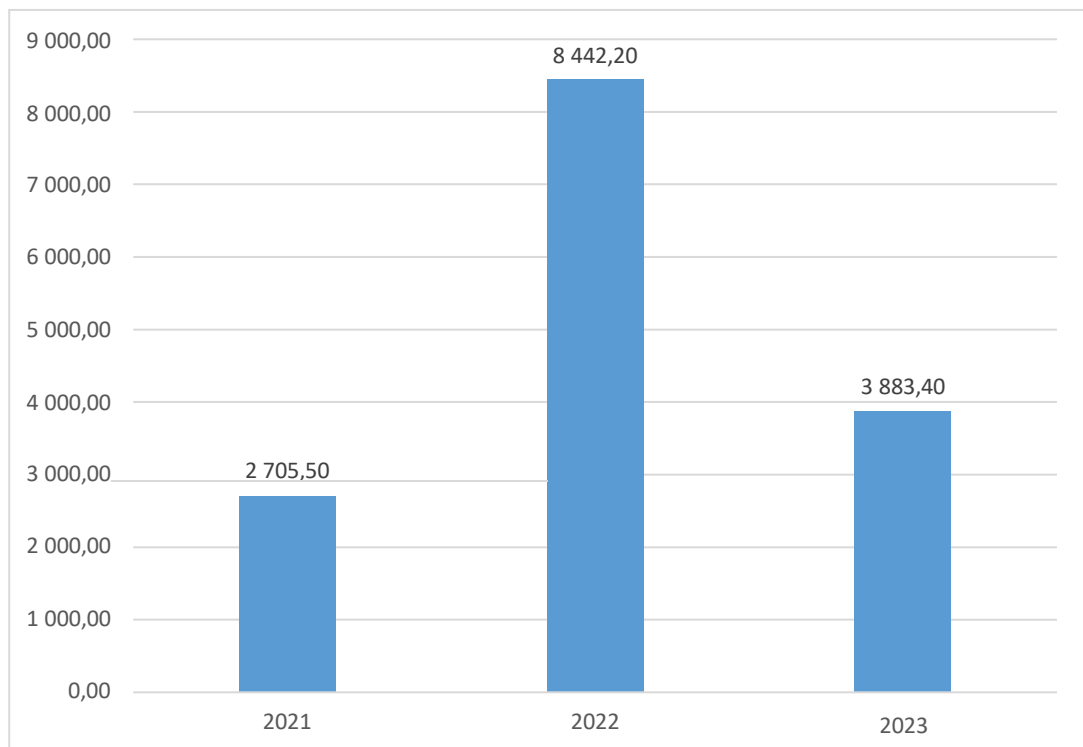


Рис. 3.2. Динаміка отриманого фінансового результату до оподаткування ТОВ «КЛН АГРО» за 2021-2023 роки

З рисунку бачимо, зміна фінансових результатів має хвилеподібну динаміку.

### 3.2. Оцінка показників рентабельності агробізнесу

Оцінка прибутковості є критичним елементом успішного фінансового управління бізнесом, незалежно від його типу та масштабу. Інвестори, кредитори та власники часто спираються на показники прибутковості для прийняття рішень щодо інвестицій, кредитування та розвитку підприємства. Оцінка прибутковості дозволяє визначити ефективність використання ресурсів, визначити потенційні проблеми та можливості для підвищення ефективності операцій.

Існують різні показники прибутковості, які допомагають зрозуміти фінансове здоров'я підприємства. Серед них важливі три основних: рентабельність активів, рентабельність продажу і рентабельність підприємства. Рентабельність активів вимірює, скільки кожен долар активів приносить прибутку, рентабельність продажу оцінює, яка частина виручки перетворюється на прибуток, а рентабельність підприємства вказує на загальну ефективність використання ресурсів для генерації прибутку.

Рентабельність – це співвідношення прибутку до обсягу продажів або витрат. Аналіз рентабельності дозволяє визначити ефективність використання ресурсів та прибутковість підприємства. Розгляд рентабельності за різними видами діяльності або продуктами може вказати на напрямки для розвитку та оптимізації.

Рентабельність виробництва (або продажів):

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Чистий прибуток}} \times 100\%$$

$$\text{Рентабельність} = \frac{(8442,2 - 3883,4)}{(8784,4 - 19531,3)} \times 100\% = 4558,8 / -10746,9 \times 100\% \approx -42,4\%$$

У свою чергу, рентабельність активів визначається:

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість активів}} \times 100\%$$

$$\text{Рентабельність} = \frac{(8442,2 - 3883,4)}{(22759,7 - 19417,6)} \times 100\% = 4558,8 / 3342,1 \times 100\% \approx 136,5\%$$

Формула розрахунку рентабельності власного капіталу має вигляд:

Рентабельність = Чистий прибуток / Власний капітал × 100 %  
 Рентабельність =  $(8442,2 - 3883,4) / 22538,9 - 18655,5 \times 100\% = 4558,8 / 3883,4 \times 100\% \approx 117,4\%$ .

Рентабельність виробництва (продажів) складає приблизно -42,4%. Цей показник означає, що собівартість реалізованої продукції перевищує чистий прибуток, що є негативним сигналом. Це може бути спричинено високими витратами на виробництво, неефективним управлінням виробництвом, або недостатньою ціновою політикою.

Рентабельність активів становить приблизно 136,5%, що означає ефективне використання активів для генерації прибутку. Така висока рентабельність активів свідчить про те, що підприємство успішно використовує свої ресурси для генерації прибутку. Це може бути результатом ефективного управління активами, вдалої стратегії інвестування, або високої продуктивності працівників.

Рентабельність власного капіталу складає близько 117,4%, що свідчить про високу рентабельність вкладених коштів в бізнес. Це означає, що підприємство успішно генерує прибуток з вкладених в нього коштів. Висока рентабельність власного капіталу може свідчити про ефективне фінансове управління, успішну стратегію фінансування та вдалі інвестиційні рішення.

Аналіз фінансових показників допомагає визначити фактори, які найбільше впливають на результативність підприємства. Це може бути зміна витрат, кон'юнктура ринку, вартість сировини та інші фактори, які необхідно враховувати при стратегічному плануванні. Проаналізуємо основні моменти.

Основні засоби на початок 2022 = 7251,0 тис. грн.

Основні засоби на кінець 2022 = 10373,7 тис. грн.

Коефіцієнт приросту ( $K_{пр}$ ) основних засобів характеризує частку приросту основних засобів підприємства у загальній їх вартості і розраховується за формулою:

$$K_{пр} = \frac{OZ_{НАД.} - OZ_{ВИБ.}}{OZ_{ПЕРВ.}}$$

$$K_{\text{пр}} = (10373,7 - 7251,0) / 7251,0 = 3122,7 / 7251,0 \approx 0,4306 \text{ або } 43,06\%$$

Коефіцієнт зносу показує відношення сумарного зносу до перісної вартості основних засобів.

$$K_{\text{зоз}} = 7349,6 / 17723,3 \approx 0,4148 \text{ або } 41,48\%$$

Коефіцієнт приросту основних засобів у розмірі 43,06% свідчить про значне збільшення основних засобів компанії за рік, що може свідчити про активну інвестиційну діяльність, розширення виробництва чи оновлення обладнання.

Коефіцієнт зносу основних засобів у 41,48% вказує на те, що більше 41% основних засобів компанії зношено на кінець року. Це може впливати на ефективність виробництва та необхідність капітальних вкладень у відновлення або оновлення обладнання.

Обидва коефіцієнти важливі для оцінки стану основних засобів компанії та можуть бути корисні для стратегічного планування майбутнього розвитку.

Коефіцієнт оновлення ( $K_o$ ) основних засобів характеризує інтенсивність оновлення основних засобів підприємства і розраховується за формулою:

$$K_o = \frac{OZ_{\text{НАД.}}}{OZ_{\text{ПЕРВ.}}}$$

де  $OZ_{\text{НАД.}}$  – вартість основних засобів що надійшли на підприємство протягом звітного періоду, тис. грн.;

$OZ_{\text{ПЕРВ.}}$  – первісна вартість основних засобів підприємства на кінець року, тис. грн.

$$K_o = 10373,7 / 7251,0 \approx 1,43$$

Коефіцієнт оновлення становить приблизно 1,43. Це означає, що вартість основних засобів збільшилась на 43% протягом року, що є індикатором інвестицій в основні засоби протягом цього періоду.

Знос на початок року становив 5 595,3 тис. грн., а на кінець року — 7 349,6 тис. грн. Збільшення зносу на 1 754,3 тис. грн. підтверджує, що частина існуючих основних засобів продовжувала зношуватись, що є нормальним для активних виробничих процесів.

Первісна вартість основних засобів також значно зросла з 12 846,3 тис. грн. на початку року до 17 723,3 тис. грн. на кінці року. Це зростання на 4 877,0 тис. грн. свідчить про активне придбання нових основних засобів або модернізацію існуючих.

Коефіцієнт придатності (Кпрід.) основних засобів характеризує незношену частку основних засобів підприємства

$$КП = 7349,6 / 12846,3 \times 100\% \approx 57\%$$

Отже, коефіцієнт придатності становить приблизно 57%. Це означає, що за рік було відновлено близько 57% первісної вартості основних засобів через амортизацію. Такий показник може вказувати на те, що частина основних засобів вже зношена або їхнє використання було відносно інтенсивним.

Середньорічна вартість ( $ВОЗ_{сер.}$ ) основних засобів розраховується з урахуванням часу їх введення та вибуття.

$$ВОЗ_{сер.} = (12846,3 + 17723,3) / 2 = 15284,8 \text{ тис. грн}$$

Таким чином, середньорічна вартість основних засобів складає близько 15 284,8 тис. грн. за рік. Це значення може бути корисним при аналізі ефективності використання основних засобів або розрахунку різних показників фінансової діяльності компанії.

Фондоозброєність праці ( $\Phi O$ ) характеризує рівень забезпеченості та ступінь озброєності основними засобами працівників підприємства.

$$\text{Фондоозброєність} = 15284,8 / 5 \approx 3056,96 \text{ тис. грн/осіб}$$

Фондовіддача відображає виробничий результат за одиницю праці і визначається як:

$$\text{Фондовіддача} = \text{Обсяг валового виробництва} / \text{Кількість працівників}$$

$$\text{Обсяг валового виробництва (валовий дохід)} = 25\,276,1 \text{ тис. грн}$$

$$\text{Кількість працівників} = 5 \text{ осіб}$$

$$\text{Фондовіддача} = 25276,1 / 5 \approx 5055,22 \text{ тис. грн/осіб}$$

Отже, фондівіддача на підприємстві становить приблизно 5 055,22 тис. грн на одну особу. Цей показник вказує на те, скільки валового доходу генерує

кожен працівник підприємства. Чим вище це значення, тим ефективніше використовується праця на підприємстві.

Середньорічна вартість оборотних засобів ( $OA_{CP}$ ) розраховується станом на кінець звітної періоду за такою формулою:

$$OA_{CP} = \frac{A_1 + A_2}{2}$$

де  $A_1$  – вартість оборотних засобів (активів) підприємства на початок року;

$A_2$  – вартість оборотних засобів (активів) підприємства на кінець року.

$$COЗ_{сер.} = (12166,6 + 12386,0) / 2 = 12276,3 \text{ тис. грн}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів ( $K_{OB}$ ) характеризує кількість оборотів, що здійснюють оборотні засоби підприємства за визначений період, і розраховується за формулою:

$$K_{OB} = \frac{PP}{OA_{CP}}$$

де  $PP$  – обсяг реалізованої продукції (виручка) підприємства, тис. грн

$$K_{OOЗ} = 25276,1 / 12276,3 \approx 2,06$$

Коефіцієнт завантаження оборотних засобів ( $K_3$ ) характеризує величину оборотних засобів підприємства у кожній гривні реалізованої продукції, і розраховується за формулою:

$$K_{OB} = \frac{OA_{CP}}{PP}$$

$$K_{зоз} = 25276,1 / 12386,0 \approx 2,04$$

Таким чином, коефіцієнт завантаження оборотних засобів становить близько 2,04, що означає, що кожна одиниця оборотних активів «обернулася» приблизно 2,04 разів впродовж року.

Тривалість одного обороту оборотних засобів в днях ( $T_{OB}$ ) характеризує тривалість одного обороту оборотних засобів підприємства в днях і розраховується за формулою:

$$T_{OB} = \frac{D_K \times OA_{CP}}{PP}$$

У звичайному році є 365 днів. За вами наданими даними КООЗ становить приблизно 2,06 разів за рік. Таким чином, розрахунок тривалості одного обороту оборотних засобів буде:

$$\text{Тривалість обороту} = 365 / 2,06 \approx 177,18 \text{ днів}$$

Отже, тривалість одного обороту оборотних засобів на підприємстві становить приблизно 177,18 днів.

Рентабельність оборотних засобів ( $P_{OA}$ ) характеризує ефективність використання підприємством оборотних засобів, показує скільки операційного прибутку спрямовується на формування оборотних засобів підприємства, і розраховується за формулою:

$$P_{OA} = \frac{\Pi}{OA_{CP}} \times 100\%$$

де  $\Pi$  – прибуток підприємства від операційної діяльності за підсумками роботи за рік, тис. грн.

$$\text{Чистий прибуток в 2022 році} = 3\,883,4 \text{ тис. грн}$$

Середньорічна вартість оборотних засобів ( $CO_{3cp.}$ ) вирахована раніше = 12 276,3 тис. грн

$$P_{O3} = 3883,4 / 12276,3 \times 100\% \approx 31,65\%$$

Отже, рентабельність оборотних засобів на підприємстві складає близько 31,65%. Це означає, що кожну одиницю оборотних активів вдало використовується для генерації близько 31,65% чистого прибутку підприємства. Чим вище цей показник, тим ефективніше використовуються оборотні засоби для генерації прибутку.

Продуктивність праці відображає ефективність використання працівників на підприємстві та їх внесок у виробничий процес. Цей показник можна розрахувати за допомогою різних методів, одним із яких є обчислення валового доходу на одного працівника.

$$\text{Валовий дохід} = 25\,276,1 \text{ тис. грн.}; \text{ кількість працівників} = 5 \text{ осіб.}$$

$$\text{Продуктивність праці} = 25276,1 / 5 \approx 5055,22 \text{ тис. грн/осіб}$$

Отже, продуктивність праці на підприємстві становить близько 5 055,22 тис. грн на одного працівника. Це означає, що кожен працівник приносить валового доходу на рівні приблизно 5 055,22 тис. грн. Чим вище цей показник, тим більша ефективність використання ресурсів праці на підприємстві.

Рентабельність продаж ( $P_{PP}$ ) характеризує обсяг чистого прибутку підприємства з однієї гривні його продажів, і розраховується за формулою:

$$P_{PP} = \frac{ЧП}{РП} \times 100\%$$

$$\text{Рентабельність продаж} = 3883,4 / 25276,1 \times 100\% \approx 15,35\%$$

Рентабельність продаж на підприємстві становить приблизно 15,35%. Це означає, що кожна 1 гривня валового доходу принесла близько 0,15 гривні чистого прибутку після врахування всіх витрат. Цей показник дозволяє оцінити ефективність ведення бізнесу та прибутковість виробництва продукції чи надання послуг.

Рентабельність власного капіталу ( $P_{BK}$ ) характеризує ефективність використання підприємством власного капіталу, і розраховується за формулою:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK_{CP}} \times 100\%$$

$$P_{BK} \text{ на початок року} = 3883,4 / 18655,5 \times 100\% \approx 20,78\%$$

$$P_{BK} \text{ на кінець року} = 3883,4 / 22538,9 \times 100\% \approx 17,23\%$$

Отже, рентабельність власного капіталу на початок 2022 року складає близько 20,78%, а на кінець 2022 року - близько 17,23%. Ці показники вказують на те, який процент прибутку припадає на кожну одиницю власного капіталу.

Результати фінансової діяльності ТОВ «КЛІН АГРО» на кінець 2022 року свідчать про важливі зміни у ключових показниках, які впливають на фінансову стабільність та ефективність підприємства.



Почнемо з аналізу чистого прибутку. У 2022 році він зростає із 3 883,4 тис. грн до 8 442,2 тис. грн. Це вказує на успішну фінансову діяльність, яка призвела до збільшення прибутку підприємства.

Далі розглянемо собівартість реалізованої продукції, яка впала із 19 531,3 тис. грн до 8 784,4 тис. грн. Це означає, що виробництво стало більш ефективним і вдалим у використанні ресурсів.

Баланс підприємства також показав позитивну динаміку, збільшившись з 19 417,6 тис. грн до 22 759,7 тис. грн. Це свідчить про зростання фінансової стабільності та здатності підприємства до розвитку.

Крім того, власний капітал підприємства відчутно зріс із 18 655,5 тис. грн до 22 538,9 тис. грн, що є дуже позитивним сигналом для інвесторів та партнерів підприємства.

Нарешті, інші операційні витрати також скоротилися із 1 109,0 тис. грн до 409,3 тис. грн. Це свідчить про оптимізацію операцій та ефективне управління ресурсами.

Узагальнюючи, зазначені показники свідчать про успішну фінансову діяльність ТОВ «КЛІН АГРО» у 2022 році, що сприяло покращенню фінансової стабільності, зростанню прибутку та власного капіталу, а також оптимізації витрат та виробництва.

### **3.3. Шляхи підвищення прибутковості діяльності сільськогосподарського підприємства**

Для підвищення фінансових результатів сільськогосподарського підприємства існують різні стратегії та методи, які включають в себе інноваційні підходи, використання передових технологій, оптимізацію управлінських процесів та планування фінансових стратегій.

Впровадження сучасних технологій та інновацій в сільському господарстві може мати значний вплив на підвищення продуктивності та прибутковості підприємства. Одним із ключових аспектів є використання передових агротехнологій, які дозволяють ефективніше вирощувати і

обробляти сільськогосподарську продукцію. Наприклад, застосування сучасних сортів рослин, які мають покращені характеристики у відношенні до урожайності або стійкості до шкідників та хвороб, може збільшити врожайність і знизити ризики втрат врожаю через негативний вплив зовнішніх факторів [52].

Автоматизація процесів виробництва, таких як полив, внесення добрив, збір врожаю тощо, може покращити ефективність виробництва і знизити трудомісткість деяких операцій. Впровадження систем штучного інтелекту для аналізу даних також є важливим напрямком, оскільки це дозволяє підприємству аналізувати великі обсяги інформації швидше та ефективніше, що сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень [33].

Одним із прикладів успішного впровадження сучасних технологій є використання дронів для моніторингу виробничих площ і аналізу стану посівів. Це дозволяє оперативно виявляти проблеми, такі як пошкодження від шкідників або недостатня волога, та вчасно реагувати на них, що має позитивний вплив на врожайність та якість продукції.

Такі інновації сприяють підвищенню ефективності виробництва, зменшенню витрат на виробництво та ризиків збитків, що в кінцевому підсумку призводить до збільшення прибутковості підприємства. Тому впровадження сучасних технологій та інновацій стає ключовим фактором успіху для сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах.

Ефективне управління ресурсами є важливим аспектом в досягненні успіху для сільськогосподарських підприємств. Це включає в себе раціональне використання обладнання та матеріалів, що дозволяє знизити витрати на виробництво і підвищити його ефективність. Наприклад, використання сучасного обладнання та технологій може значно збільшити продуктивність працівників, скоротити час виконання операцій і зменшити втрати [32].

Раціональне використання працівників також важливе для забезпечення оптимального функціонування підприємства. Це включає в себе правильне розподіл завдань та обов'язків між працівниками, використання їхнього

потенціалу та навичок в найбільш ефективний спосіб, а також забезпечення їхнього навчання та розвитку для підвищення кваліфікації.

Управління ланцюгом постачання є ще одним ключовим аспектом ефективного управління в сільському господарстві. Це охоплює взаємодію з постачальниками, оптимізацію процесів закупівель та управління запасами, що дозволяє знизити витрати на придбання матеріалів та забезпечити стабільне постачання необхідних ресурсів для виробництва [37].

Ретельне планування бюджету є важливою складовою ефективного фінансового управління на сільськогосподарських підприємствах. Це включає в себе аналіз минулих фінансових показників, визначення цілей та завдань на майбутні періоди, а також розробку бюджетів для різних виробничих секторів і функцій підприємства. Ретельне планування бюджету допомагає забезпечити оптимальне використання фінансових ресурсів, контролювати витрати та забезпечувати стабільні фінансові результати.

Аналіз фінансових ризиків є необхідним етапом управління фінансами сільськогосподарського підприємства. Це включає в себе оцінку потенційних фінансових загроз, таких як зміни в цінах на сировину, валютні ризики, погодні умови та інші чинники, що можуть впливати на фінансовий стан підприємства. Аналіз фінансових ризиків дозволяє розробити стратегії для їхнього управління та мінімізації негативних наслідків [40].

Впровадження сучасних технологій та інновацій у сільському господарстві має великий потенціал для підвищення продуктивності та прибутковості підприємства, зокрема, як ТОВ «КЛН АГРО». Використання передових агротехнологій, які сприяють ефективнішому вирощуванню та обробці сільськогосподарської продукції, може значно збільшити врожайність і знизити ризики втрат врожаю через негативний вплив зовнішніх факторів. Серед таких технологій можна відзначити застосування сучасних сортів рослин з покращеними характеристиками, автоматизацію процесів виробництва (полив, внесення добрив, збір урожаю) та використання систем штучного інтелекту для аналізу даних.

Наприклад, ТОВ «КЛН АГРО» може здійснювати моніторинг виробничих площ за допомогою дронів, що дозволяє оперативно виявляти проблеми на полях і вчасно реагувати на них. Такі інновації допомагають підприємству збільшити ефективність виробництва, знизити витрати та ризики збитків, що в кінцевому підсумку призводить до підвищення прибутковості.

Однак, окрім впровадження нових технологій, важливо також раціонально використовувати ресурси, включаючи обладнання та працівників. Наприклад, використання сучасного обладнання та правильне розподілення обов'язків між працівниками може значно підвищити продуктивність та зменшити втрати. Також важливо забезпечити постійний розвиток персоналу, щоб вони були готові працювати з новими технологіями та виконувати свої обов'язки на високому рівні.

Розробка стратегій залучення інвестицій є важливим елементом фінансового планування для ТОВ «КЛН АГРО» та інших сільськогосподарських підприємств. Це включає в себе аналіз потреб у фінансуванні, вибір оптимальних джерел інвестицій, оцінку потенційних ризиків і розробку стратегій для привертання капіталу. Розробка ефективних стратегій залучення інвестицій допомагає забезпечити необхідні фінансові ресурси для розвитку та реалізації стратегічних цілей підприємства.

Ефективна реклама відіграє ключову роль у просуванні сільськогосподарської продукції на ринку. Вона допомагає привертати увагу споживачів до товарів та послуг, підвищує їхню впізнаваність і створює позитивний імідж компанії. Ефективна реклама сприяє збільшенню обсягів продажів та попиту на продукцію, що може призвести до збільшення прибутковості підприємства.

Розробка нових ринків збуту є важливим напрямком розвитку сільськогосподарських підприємств, включаючи ТОВ «КЛН АГРО». Це означає пошук нових сегментів споживачів, розширення географії продажів і аналіз ринкових тенденцій. Розробка нових ринків дозволяє збільшити

потенційну аудиторію споживачів, збільшити обсяги продажів і розширити сферу впливу підприємства на ринку.

Вивчення попиту споживачів є важливим етапом в процесі розвитку сільськогосподарського бізнесу. Це дозволяє підприємству краще зрозуміти потреби та вимоги споживачів, а також прогнозувати їхні зміни в майбутньому. Вивчення попиту споживачів допомагає підприємству адаптувати свою продукцію та послуги до потреб ринку, що може позитивно вплинути на зростання продажів та забезпечити стабільні фінансові результати [39].

Реалізація екологічно чистих методів виробництва є важливим кроком у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Вона сприяє зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище, збереженню природних ресурсів та здоров'я споживачів [38]. Реалізація екологічно чистих методів виробництва може позитивно позначитися на репутації підприємства, залучати нових клієнтів, які підтримують екологічні ініціативи, а також сприяти підвищенню продажів та зростанню фінансових результатів.

Дотримання соціальних стандартів є ще одним важливим аспектом у сучасному бізнесі. Воно охоплює важливі питання, такі як дотримання прав працівників, створення безпечних умов праці, гарантування соціальних пільг та захист прав споживачів. Дотримання соціальних стандартів не лише сприяє покращенню умов праці та життя співробітників, але й позитивно впливає на імідж підприємства ТОВ «КЛН АГРО», збільшуючи довіру споживачів та забезпечуючи стабільні фінансові результати. Взаємодія з громадськістю є важливим елементом створення позитивного іміджу ТОВ «КЛН АГРО» та підтримки сприятливого сприйняття серед громадськості. Це охоплює різноманітні заходи, такі як участь у благодійних заходах, підтримка місцевих спільнот, активна участь у соціальних програмах та ініціативах. Взаємодія з громадськістю дозволяє ТОВ «КЛН АГРО» побудувати партнерські відносини з різними соціальними групами, залучати увагу до своєї діяльності та

підтримувати позитивну репутацію, що може сприяти зростанню його фінансових результатів [46].

Ці методи не лише сприяють підвищенню фінансових результатів сільськогосподарського підприємства, але й сприяють створенню стійкої та конкурентоздатної сільськогосподарської галузі.

## ВИСНОВКИ

Отже, з даного дослідження можна зробити наступні висновки.

Досліджено економічну сутність обліку доходів, витрат та фінансових результатів підприємства, встановлено, що ці процеси є ключовими для ефективного управління фінансами підприємства та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Розглянуто нормативно-правове забезпечення обліку фінансових результатів діяльності підприємства, виявлено, що воно має велике значення для забезпечення дотримання вимог законодавства та міжнародних стандартів.

Виявлено, що доходи та витрати в обліку та звітності відображаються згідно з встановленими правилами та принципами бухгалтерського обліку. Досліджено загальну характеристику ТОВ «КЛН АГРО», встановлено основні напрямки його діяльності та специфіку управління фінансовими результатами.

Вивченням економічної сутності обліку доходів та витрат у системі бухгалтерського обліку підприємства було встановлено, що ці процеси мають велике значення для оцінки фінансового стану та результативності діяльності підприємства. Доходи в обліку відображаються на основі отриманих платежів та інших надходжень, з урахуванням податкових відрахувань та інших витрат.

Витрати, у свою чергу, включають усі витрати, пов'язані з виробництвом товарів або наданням послуг, включаючи витрати на зарплату, сировину, амортизацію обладнання тощо.

Одним із ключових аспектів є вивчення нормативно-правового забезпечення обліку фінансових результатів діяльності підприємства. Згідно з встановленими правилами, фінансові результати включають доходи, витрати та прибуток чи збиток, які відображаються у фінансовій звітності. При цьому, фінансовий результат є важливим показником ефективності управління підприємством та може бути використаний для прийняття стратегічних рішень.

Загальна характеристика ТОВ «КЛН АГРО» включає в себе аналіз основних напрямків його діяльності, які можуть бути пов'язані з

виращуванням сільськогосподарських культур, тваринництвом, переробкою сільськогосподарської продукції тощо. Враховуючи специфіку галузі, управління фінансовими результатами може включати в себе оптимізацію витрат на сировину, вдосконалення технологічних процесів, впровадження нових продуктів чи послуг, а також розробку стратегій розвитку на основі аналізу фінансової звітності.

Аналізуючи джерела формування фінансових результатів підприємства, виявлено, що вони обумовлені різними факторами, такими як обсяг виробництва, цінова політика, кон'юнктура ринку тощо. Досліджено порядок формування показників фінансової звітності щодо доходів і витрат сільськогосподарських підприємств та встановлено, що він базується на принципах об'єктивності та достовірності інформації.

Розроблено пропозиції щодо збільшення величини фінансових результатів у ТОВ «КЛН АГРО», зокрема, щодо впровадження нових високорентабельних сільськогосподарських культур, вдосконалення системи виращування та збору урожаю.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдалян К. В. Основні підходи до економічної сутності фінансових результатів об'єднань підприємств. 2018. С. 162-167 URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu\\_2018\\_37%281%29\\_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37%281%29_25)
2. Аграрна політика окремих країн світу. 2022. URL: [https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/rp\\_m\\_agrarna\\_politika\\_rozvinutih\\_krayin\\_svitu\\_1.pdf](https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/rp_m_agrarna_politika_rozvinutih_krayin_svitu_1.pdf)
3. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз. Житомир: Рута, 2003. 680 с.
4. Борисов А. Б. Великий економічний словник. Миколаїв, 1999. 895 с.
5. Блонська В. І. та Сподарик О. М.. Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин. Львів, 2008. 25с
6. Галицький О. М., Кожем'якіна В.Г. Особливості обліку фінансових результатів сільськогосподарської діяльності та їх відображення в фінансовій звітності. *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2014. № 75. С. 46-49.
7. Галомша Н. Е. Конкурентоспроможність сільського господарства України: можливості та фактори зростання — URL: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/inek/2010\\_4/67.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_4/67.pdf)
8. Гришова І. О. “Потокові процеси у Фінансовому ЗАПК”. Вісник Економіки URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/403..>
9. Дейнека О. В., Остапенко О. А. Сутність поняття «фінансовий результат» та особливості його формування. Київ, 2013. №4. 60 ст.
10. Добрунік Т. П. Особливості застосування МСБО 41 «Сільське господарство» у практиці вітчизняних аграрних підприємств. Харків, 2019.С. 212–233.
11. Дорогань Л. О. Основні напрями оцінки фінансових результатів аграрних підприємств URL: [http:// www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/105.pdf](http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/105.pdf)

12. Економічна сутність і зміст категорії «Дохід» В. А. Сідун та Ю. В. Пономаренко. 2003. 135 с. URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/710>
13. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Партин Г. О. Облік і аудит. Львів :Центр Європи, 2002. 671 с.
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні.» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
15. Кондраков Н. П. Бухгалтерський облік . Харків, 2002. 640 с.
16. Ксьонжик І. В., Василькова М. В. Особливості обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*.2012. – № 4(20).С. 149–51.
17. Кулинич М. Б., Коваль Н. І. Удосконалення методики складання та аналізу фінансової звітності підприємств. Економіка і суспільство, Київ, 2016. № 6. С. 367–372.
18. Кучеркова С. О. Облік фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах: «*Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)*» Київ, 2008. 21 с.
19. Лагодієнко Н. В., Ковальчик В. М. Облік і контроль фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. Харків. 2014. № 1(33). С. 167–172.
20. Мочерний С. В. Політична економія Київ, 2002. 687 с
21. Макалюк І. В., Коцюбайло М. Р. Оцінювання втрат в аграрному секторі внаслідок ведення бойових дій на території України. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. Київ «Політехніка», 2022. С. 183.
22. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП). 01.01.2013, URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929\\_063#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text)
23. Михайловина С. О. Особливості складання звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) у сільськогосподарських підприємствах. URL: <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/757/1/2015.pdf>

24. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). 2012.  
URL:<https://www.bdo.ua/uk-ua/services-2/consulting/ifrs>
25. Назаренко О. В. Фінансові результати: сутність та особливості організації бухгалтерського обліку. 2013. URL [http://www.investplan.com.ua/pdf/22\\_2018/5.pdf](http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/5.pdf)
26. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». 1999.  
URL:<https://oblik.press/np-s-bo-1-zahalni-vymohy-do-finansovoi-zvitnosti/>.
27. Огійчук М .Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах. Харків. 2001. С. 605–604.
28. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід. 29.11.99 р.  
URL <https://i.factor.ua/ukr/law-116/section-576/article-36102/>
29. Панадій О. П. Стан управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах (*на прикладі товаровиробників Київщини*). Київ, 2016. № 1. С. 45-55.
30. Пирець Н. М., Я. Б. Панфілова. Особливості обліку фінансових результатів згідно з національними та міжнародними. Львів, 2012. № 62. С. 228–234.
31. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. 1999.  
URL:<https://magazine.faaf.org.ua/plan-rahunkiv.html>.
32. Про витрати на амортизацію основних засобів. 28.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9969837-12#Text>
33. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с
34. Приступа К. П. Оцінка в системі оперативного контролю сільськогосподарських підприємств. Київ, 2010. Випуск 7 (25). Ч. 3. С. 41–46.
35. Рулицька К. М. Сільськогосподарські підприємства : *аналіз діяльності та тенденції розвитку*. Львів, 2017. 212 с

36. Русан В. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік.2023. URL <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023>
37. Рябчик І. В., В. В. Галушко. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств. Харків, 2015. №3.С.101- 108.
38. Проблеми оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності. [ Свиноус І. В., Свиноус Н. І., Присяжнюк Н. М., Рудич О. О, та ін.] Харків, 2022. №7–8.С. 30–35.
39. Сиротюк Г. Аналіз та облік фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. АПК, 2013. №20(1). С. 147-153.
40. Сорока П. М. Економічні та фінансові ризики : *навчальний посібник*. Київ : Університет «Україна», 2006. 266 с
41. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський та фінансовий облік на підприємствах України. Київ : А.С.К., 2002. 542 с.
42. Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. Управління витратами підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2006.120 с.
43. Управління витратами Грещак М. Г., Коцюба О. С. Київ: КНЕУ, 2002. 131 с.
44. Управління витратами за видами діяльності підприємства А. В. Палько. Запоріжжя, 2014. 30 с.
45. Удова Л. О., Гаєвий А. Г. Малий бізнес в аграрному секторі економіки України: проблеми та перспективи розвитку в умовах війни. *Науково- освітній інноваційний центр суспільних трансформацій*. Київ, 2022.С. 122–133.
46. Червінська С. Л. Визначення та облік фінансових результатів діяльності аграрних підприємств : «*Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)*» . Київ, 2006. 20 с.
47. Шара Є. Ю. Особливості визначення фінансових результатів малих підприємств. *Обліково- аналітичне забезпечення системи менеджменту*

*підприємства*. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. С. 359- 360.

48. Школьник І. О. Фінансовий аналіз. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с. URL: <http://cul.com.ua/preview/fash.pdf>

49. Шкроміда В. В., Василюк М. М., Гнатюк Т. М. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2016. 219 с. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-24>

50. Шкроміда В., Шкроміда Н., Кузишин І. Міжнародні ініціативи розвитку інтегрованої звітності бізнесу. *Сталий розвиток економіки*. Івано-Франківськ, 2017. № 2(49). С. 153-156. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-24>.

51. Штефано А. П. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України: *реалії сьогодення та перспективи розвитку*. 2014. URL: <http://intkonf.org/shtefano-ap-gnidan-vi-analiz-finansovih-rezultativ-diyalnosti-pidpriemstv-ukrayini-realiyi-sogodennya-ta-perspektivi-rozvitku>.

52. Шквиря Н. Особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони*, 2007. - №. 216 с.

# Додаток А

до Національного положення (стандарту)  
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова  
звітність"  
(пункт 4 розділу 1)

## Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство

Товариство з обмеженою відповідальністю "КЛН Агро"

Дата(рік,місяць,число)

за ЄДРПОУ

Територія ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

за КАТОТТГ

Організаційно-правова форма господарювання товариство з обмеженою відповідальністю

за КОПФГ

Вид економічної діяльності Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

за КВЕД

Середня кількість працівників, осіб 5

Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком

Адреса, телефон провулок Озерний, буд. 1, с. ОЗЕРЯНИ, ТЛУМАЦЬКИЙ РАЙОН, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА обл., 78045

Коли		
2023	01	01
39300836		
UA26040250100046506		
240		
01.11		

0960913075

І.Баланс на 31 грудня 2022 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного року	1801006
			На кінець звітного періоду
1	2	3	4
<b>I. Необоротні активи</b>			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	( - )	( - )
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	7 251,0	10 373,7
первісна вартість	1011	12 846,3	17 723,3
знос	1012	( 5 595,3 )	( 7 349,6 )
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
<b>Усього за розділом I</b>	<b>1095</b>	<b>7 251,0</b>	<b>10 373,7</b>
<b>II. Оборотні активи</b>			
Заласи :	1100	7 559,9	10 023,5
у тому числі готова продукція	1103	6 043,3	6 973,6
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 375,8	139,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	1,9	7,9
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	1 836,4
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	1,0	379,2
Витрати майбутніх періодів	1170	3 228,0	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
<b>Усього за розділом II</b>	<b>1195</b>	<b>12 166,6</b>	<b>12 386,0</b>
<b>III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття</b>	<b>1200</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>Баланс</b>	<b>1300</b>	<b>19 417,6</b>	<b>22 759,7</b>

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
<b>I. Власний капітал</b>			
Зареєстрований (паіовий) капітал	1400	7 300,0	7 300,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	11 355,5	15 238,9
Неоплачений капітал	1425	( - )	( - )
<b>Усього за розділом I</b>	<b>1495</b>	<b>18 655,5</b>	<b>22 538,9</b>
<b>II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення</b>			
<b>III. Поточні зобов'язання</b>			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товарів, робіт, послуг	1615	-	220,8
розрахунками з бюджетом	1620	5,8	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	27,1	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	729,2	-
<b>Усього за розділом III</b>	<b>1695</b>	<b>762,1</b>	<b>220,8</b>
<b>IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття</b>	<b>1700</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>Баланс</b>	<b>1900</b>	<b>19 417,6</b>	<b>22 759,7</b>

**2. Звіт про фінансові результати**  
за Рік 2022 р.

Стаття	Код рядка	Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007	
		За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	24 585,5	17 666,5
Інші операційні доходи	2120	625,7	-
Інші доходи	2240	64,9	-
<b>Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)</b>	<b>2280</b>	<b>25 276,1</b>	<b>17 666,5</b>
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	( 19 531,3 )	( 8 784,4 )
Інші операційні витрати	2180	( 1 109,0 )	( 409,3 )
Інші витрати	2270	( 752,4 )	( 30,6 )
<b>Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)</b>	<b>2285</b>	<b>( 21 392,7 )</b>	<b>( 9 224,3 )</b>
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	3 883,4	8 442,2
Податок на прибуток	2300	( - )	( - )
<b>Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)</b>	<b>2350</b>	<b>3 883,4</b>	<b>8 442,2</b>

*ЕП Козак Назарій  
Богданович*

Керівник

\_\_\_\_\_ (підпис)

Козак Назарій Богданович

\_\_\_\_\_ (ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

\_\_\_\_\_ (підпис)

\_\_\_\_\_ (ініціали, прізвище)

<sup>1</sup> Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та території територіальних громад

Типова кореспонденція рахунків з обліку доходів від реалізації  
у ТОВ «КЛН Агро»

№ з./п.	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Реалізовано готову сільськогосподарську продукцію покупцям і замовникам та за готівку	36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» 30 «Каса»	7011 «Дохід від реалізації агропродукції рослинництва» 7012 «Дохід від реалізації агропродукції тваринництва» 7013 «Дохід від реалізації власноруч переробленої сільськогосподарської продукції» 703 «Дохід від наданих послуг (здійснених робіт)»
2.	Нараховані зобов'язання з ПДВ	7011 «Дохід від реалізації агропродукції рослинництва» 7012 «Дохід від реалізації агропродукції тваринництва» 7013 «Дохід від реалізації власноруч переробленої сільськогосподарської продукції» 703 «Дохід від наданих послуг (здійснених робіт)»	641 «Розрахунки за податками і платежами»
3.	Списано отриманий дохід від реалізації за видами діяльності в межах кожного структурного	7011 «Дохід від реалізації агропродукції рослинництва» 7012 «Дохід від реалізації	79 «Фінансові результати»



	підрозділу на фінансовий результат	агропродукції тваринництва» 7013 «Дохід від реалізації власноруч переробленої сільськогосподарської продукції» 703 «Дохід від наданих послуг (здійснених робіт)»	
--	------------------------------------	--	--

## Додаток В

### Типова кореспонденція рахунків з обліку інших операційних доходів у ТОВ «КЛН Агро»

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Відображено дохід у вигляді орендної плати за виробничі площі	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	71 «Інший операційний дохід»
2.	Виявлено лишки виробничих і товарних запасів у результаті проведення інвентаризації ТМЦ	20 «Виробничі запаси» (за видами) 27 «Продукція сільсько-господарського виробництва» (за видами)	71 «Інший операційний дохід»
3.	Отримано готівкову суму штрафу	30 «Каса»	71 «Інший операційний дохід»
4.	Повернено дебіторську заборгованість, раніше визнану сумнівною	38 «Резерв сумнівних боргів»	71 «Інший операційний дохід»
5.	Списано заборгованість перед постачальниками та підрядниками після закінчення строку позовної давності	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	71 «Інший операційний дохід»
6.	Відображено суми податків і обов'язкових платежів, отриманих у складі інших операційних доходів	71 «Інший операційний дохід»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
7.	Віднесено інший операційний дохід на фінансові результати	71 «Інший операційний дохід»	79 «Фінансові результати»

Типова кореспонденція рахунків з обліку адміністративних витрат  
у ТОВ «КЛН Агро»

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Нараховано знос основних засобів та нематеріальних активів адміністративного призначення	92 «Адміністративні витрати»	13 «Знос (амортизація) необоротних активів»
2.	Списано виробничі запаси на адміністративні потреби	92 «Адміністративні витрати»	20 «Виробничі запаси»
3.	Відображено витрати на службові відрядження управлінського персоналу	92 «Адміністративні витрати»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
4.	Відображено витрати з розрахунково-касового обслуговування банку	92 «Адміністративні витрати»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
5.	Нараховано податки, збори й обов'язкові платежі	92 «Адміністративні витрати»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
6.	Нараховано заробітну плату адміністративному апарату та соціальний внесок згідно з чинним законодавством	92 «Адміністративні витрати»	66 «Розрахунки за виплатами працівникам» 65 «Розрахунки за страхуванням»
7.	Відображено витрати на ремонт, здійснений сторонніми організаціями, вартість послуг зв'язку і т.д.	92 «Адміністративні витрати»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
8.	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	92 «Адміністративні витрати»

Типова кореспонденція рахунків з обліку витрат на збут  
у ТОВ «КЛН Агро»

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Нарахована амортизація на торговельне обладнання та інші основні засоби торговельного призначення	93 «Витрати на збут»	13 «Знос (амортизація) необоротних активів»
2.	Списано пакувальні матеріали	93 «Витрати на збут»	20 «Виробничі запаси»
3.	Відображено витрати на службові відрядження працівників збуту	93 «Витрати на збут»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
4.	Нараховано заробітну плату працівникам, зайнятим збутом, і єдиний соціальний внесок згідно з чинним законодавством	93 «Витрати на збут»	66 «Розрахунки за виплатами працівникам» 65 «Розрахунки за страхуванням»
5.	Акцептовано рахунок рекламного агентства і ЗМІ за надані послуги з реклами	93 «Витрати на збут»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
6.	Списано витрати на збут на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	93 «Витрати на збут»